

Faculteit der Rechtsgeleerdheid
Afdeling Economie

Verantwoording 2020 Werkplan 2021

in het kader van het onderzoeksprogramma
**Zelfredzaamheid en sociale bescherming
over de levenscyclus**

Prof. dr. K.P. Goudswaard (projectleider)
Prof. dr. K. Caminada (financiën)
Dr. J. Been (postdoc)

Leiden, 1 oktober 2020

Verantwoording 2020

1. Introductie

1.1 Het onderzoeksproject/-programma

Individuele en huishoudens zien zich in toenemende mate geconfronteerd met risico's waar zij zelf de verantwoordelijkheid voor moeten nemen. Zo zijn arbeidsrelaties steeds flexibeler geworden. In Nederland heeft ruim 35% van de werkenden op dit moment een flexibel contract of is werkzaam als zzp'er. Daarnaast wordt de verzorgingsstaat versoberd. De WW-duur is bijvoorbeeld verkort en publieke arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zijn minder toegankelijk en minder genereus geworden voor mensen die nog een resterende arbeidscapaciteit hebben. In de bijstand is een zoekperiode van vier weken ingevoerd voor jongeren tot 27 jaar. Zij moeten eerst een maand zelf zoeken naar werk voor ze in aanmerking komen voor een bijstandsuitkering. Ook de pensioeninkomens staan onder druk, onder meer als gevolg van de vergrijzing en de crisis. Naar aanleiding hiervan is de fiscaal gefaciliteerde pensioenopbouw versoberd en is de AOW-leeftijd verhoogd. Verder zijn werknemerspensioenen steeds meer afhankelijk geworden van beleggingsresultaten, omdat tegenvallers nauwelijks meer opgevangen kunnen worden door premieverhogingen. De afgelopen jaren zijn indexaties achterwege gebleven en zijn sommige pensioenuitkeringen zelfs gekort. Ten slotte wordt er nagedacht over meer keuzevrijheid in de opbouw- en uitkeringsfase van werknemerspensioenen.

Dit onderzoek heeft een grote maatschappelijke relevantie. De ontwikkelingen in de sociale zekerheid leiden er toe dat mensen meer verantwoordelijkheid moeten dragen voor risico's en meer zelf moeten plannen als het gaat om werk, pensioen en zorg. Het is belangrijk om in kaart te brengen hoe groot deze risico's zijn en hoe groot de zelfredzaamheid is om in te spelen op de diverse risico's. De Covid-crisis heeft het belang van de punten alleen maar versterkt. We verwachten een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat op onder meer de volgende punten:

- In welke mate dragen sociale uitkeringen bij aan een vermindering van de inkomensonzekerheid?
- Neemt de inkomensongelijkheid toe en wat is daarbij de rol van de sociale zekerheid?
- In hoeverre slagen mensen met een arbeidsbeperking erin om weer aan de slag te komen?
- Hoe kan schuldhulpverlening in de bijstand effectief plaatsvinden?
- Leidt de zoekperiode voor jongeren in de bijstand tot meer werk?
- In hoeverre fungeert arbeidsparticipatie van partners als buffer bij verlies van werk?
- Kunnen mensen hun bestedingsbehoeften na pensionering inschatten? En wat betekent dat voor de pensioenambitie?
- Hoe groot zouden de grenzen van keuzevrijheid in pensioenregelingen moeten zijn om flexibiliteit mogelijk te maken, maar ongelukken te voorkomen?

- Heeft de versoering van de vervroegde uitredingsregelingen geleid tot meer eigen besparingen?
- Hoe verhouden de veranderingen in de Nederlandse sociale zekerheid (meer nadruk op zelfredzaamheid) zich tot die in andere landen?

Het voorgaande leidt tot de onderstaande vier onderzoeksvragen, die verder zijn onderverdeeld naar 10 deelvragen (deelprojecten):

1. In hoeverre verzacht sociale zekerheid inkomensschokken en ongelijkheid?
  - a. In welke mate worden inkomensschokken verzacht door uitkeringen in de sociale zekerheid?
  - b. Is er sprake van een toenemende inkomensongelijkheid?
2. Hoe groot is de zelfredzaamheid van mensen met betrekking tot werk?
  - a. Leiden versoeringen in arbeidsongeschiktheidsregelingen tot meer werk?
  - b. Schulden en zelfredzaamheid in de bijstand.
  - c. Wat zijn de gevolgen van een zoekperiode voor jongeren in de bijstand?
  - d. Fungeert arbeidsparticipatie van partners als buffer bij het verlies van werk?
3. Hoe groot is de zelfredzaamheid van mensen met betrekking tot sparen en pensioen?
  - a. Kunnen mensen een juiste inschatting maken van hun bestedingsbehoeften na pensionering?
  - b. Wat zijn de consequenties van keuzevrijheid in de tweede pijler?
  - c. In hoeverre kunnen huishoudens hun consumptie op peil houden middels huishoudproductie?
4. Hoe verhouden zelfredzaamheid en sociale bescherming in Nederland zich ten opzichte van andere landen?

De deelprojecten zijn divers van aard, maar hebben een gemeenschappelijke noemer: de relatie tussen zelfredzaamheid en sociale bescherming, die we onderzoeken op de terreinen inkomen, werk en pensioen. De diversiteit in het programma is ook mede het gevolg van het forse aantal betrokken onderzoekers (zie de toelichting onder punt 2.1), die verschillende achtergronden hebben (economisch, econometrisch, sociaal-wetenschappelijk). Het onderzoek is voor een groot deel empirisch van aard, met gebruik van (grote) datasets en kwantitatieve onderzoeksmethoden. Verder heeft een deel van het programma betrekking op internationale vergelijkingen (in het bijzonder de onderdelen 1b en 4). Het onderzoek heeft daarmee internationale relevantie, maar we streven er naar om het internationale perspectief ook te laten bijdragen aan nationale inspiratie. Een flink deel van de onderzoeksoutput vindt zijn weg in internationale wetenschappelijke tijdschriften (zie onder punt 3.4), maar de strategie van het team is er nadrukkelijk ook op gericht om de onderzoeksresultaten ook onder de aandacht te brengen van een breder maatschappelijk publiek. Dat gebeurt door middel van toegankelijke Nederlandstalige publicaties, via tal van presentaties en via advieswerk. Daarbij gaat steeds veel aandacht uit naar de beleidsrelevantie van het onderzoek.

1.2 Het werkbezoek van Instituut Gak

Het werkbezoek waarbij de verschillende onderdelen van het project besproken werden vond plaats op 31 januari 2020. Aanwezigen vanuit Instituut Gak: Harriet Vinke en Suzanne Lagerveld. Aanwezigen vanuit het onderzoeksproject: Kees Goudswaard, Koen Caminada, Marike Knoef, Jim Been, Vincent Bakker, Pim Koopmans en Heike Vethaak. De besproken agenda zag er als volgt uit:

Agenda

1. Kennismakingsrondje
2. Voortgang programma algemeen (Kees Goudswaard)
3. Korte presentaties van lopend onderzoek (overige onderzoekers)
4. Gelegenheid tot vragen/gedachtewisseling
5. Afsluiting

Alle onderzoekers hebben verteld over de (deel)projecten waar zij aan werken. Naar aanleiding daarvan ontstond een geanimeerde gedachtewisseling. Daarbij kwam duidelijk naar voren dat het onderzoeksproject tot dusver positief beoordeeld wordt, zowel qua inhoud als qua voortgang. Bij het werkbezoek in 2019 geopperd om aansluiting te zoeken bij een of meerdere sociale en maatschappelijke partners om het draagvlak van het onderzoek en de uitkomsten te vergroten. Bij het werkbezoek in 2020 werd duidelijk dat dit punt goed is opgepakt in het project door de grote betrokkenheid van sociale partners en andere maatschappelijke actoren. Voor het moment zijn sociale partners sterk betrokken bij deelprojecten 2 en 3 middels nauwe samenwerking met het UWV (deelproject 2) en verschillende sociale partners, ministeries, verzekeraars, en pensioenfondsen in samenwerking met Netspar (deelproject 3). Bij deelproject 1b wordt samengewerkt met CBS, CPB en SCP en zijn er contacten met Divosa over het armoedebeleid. Het onderzoek wordt daarmee breed gedragen in de maatschappij. Ook in de toekomst zal aandacht besteed blijven worden aan samenwerking met maatschappelijke partners.

1.3 Stand van zaken

De activiteiten in het kader van het programma zijn in het voorjaar van 2017 gestart en de financiering door Instituut Gak is gestart op 1 augustus 2017. De huidige Verantwoording heeft betrekking op 2020, maar we laten publicaties en overige activiteiten zien vanaf de start van het project. Het programma verloopt in veel opzichten goed. Inmiddels is er ook een start gemaakt met het laatste deelproject dat nog open stond. De andere 9 deelprojecten hebben inmiddels allemaal (vele) publicaties, voordrachten, en seminars opgeleverd, zowel in de kern van het project als gerelateerd aan het project.

1.4 Externe beoordelingen

1.4.1 Universitaire visitatie 2019

Op 27 en 28 juni 2019 is het onderzoeksprogramma Hervorming Sociale Regelgeving van onze faculteit onderworpen aan een externe interim visitatie, waarbij de wetenschappelijke kwaliteit en de maatschappelijke relevantie van het onderzoek werden beoordeeld. Het onderzoeksproject van Instituut Gak vormt een groot deel van het programma Hervorming Sociale Regelgeving, zodat deze visitatie relevant is voor dit project. We geven hieronder de letterlijke beoordeling van de commissie op hoofdpunten:

”De Commissie-Hammerstein beoordeelde in 2016 het programma (Hervorming Sociale Regelgeving) als goed tot excellent, met een ‘goed’ voor de wetenschappelijke kwaliteit en duurzaamheid van het programma en een ‘excellent’ voor de maatschappelijke relevantie. Er is op basis van de prestaties in de jaren 2016-2018, zoals blijkt uit de jaarverslagen 2016/2017/2018 en de terugblik van de programmaleiding weinig aanleiding om te veronderstellen dat een volgende visitatiecommissie tot een ander oordeel zal komen. Het volume en de kwaliteit van de wetenschappelijke productie van het programma blijven onverminderd hoog, er wordt relatief veel gepubliceerd in *refereed journals*, ook internationaal, waardoor de onderzoekers de confrontatie met het wetenschappelijk forum blijven zoeken. Dit levert ook voor het Nederlandse onderzoek relevante nieuwe gezichtspunten op.

De maatschappelijke relevantie van het programma blijft uitstekend, zodat ook een volgende beoordeling als ‘excellent’ binnen bereik is. Wel is de borging van de maatschappelijke relevantie momenteel gedeeltelijk gelegen in het optreden van de onderzoekers in belangrijke beleidsadviescommissies en gedeeltelijk in een zichtbare deelname aan het publieke debat. Hier is sprake van een natuurlijke trade off (wie een officiële adviescommissie leidt heeft nu eenmaal wat minder ruimte om vrijelijk in de publieke meningsvorming te opereren). De onderzoekers dienen hierop, ook uit een oogpunt van onafhankelijkheid alert te zijn. Voorshands lijkt echter weinig een blijvend excellente prestatie op maatschappelijk gebied in de weg te staan.”

1.4.2 Universitaire ranking 2020

Uit de QS World University Ranking 2020 blijkt dat de Universiteit Leiden zich op het gebied van Social Policy & Administration met de wereldtop kan meten met plaats 23 in de wereld. Daarmee is Leiden een plaats gestegen ten opzichte van 2019. Op dit onderzoeksgebied is de Universiteit Leiden daarmee de beste universiteit van continentaal Europa, gedeeld met Sciences Po, Paris. Dit is relevant, omdat het grootste deel van het onderzoek op het terrein van Social Policy binnen de Universiteit Leiden plaatsvindt in het hierboven genoemde programma Hervorming Sociale Regelgeving, waar het project van Instituut Gak zoals gezegd een groot deel van uitmaakt.

2. De organisatie van het onderzoek

2.1 Het onderzoeksteam

Tabel 2.1 Onderzoeksteam 2020: samenstelling, omvang dienstverband en looptijd projecten

(Deel)project	Teamleden	Omvang dienstverband fte	Looptijd project/dienstverband	
			Van	Tot
<i>Gefinancierd door Instituut Gak</i>				
Project 3	Jim Been, postdoc	0,50	1-8-2017	31-12-2020
Project 4	Vincent Bakker, aio	1,00	1-8-2017	31-12-2020
Project 2	Heike Vethaak, aio	1,00	6-8-2018	31-12-2020
Project 3	Pim Koopmans, aio	1,00	1-7-2019	31-12-2020
Alle projecten	Ondersteuning: Gelauff en Verboom	0,21	1-1-2018	31-12-2020
<i>Matching</i>				
Project 1, 3 en 4	Kees Goudswaard, hgl	1,0	1-8-2017	31-12-2020
Project 1,3 en 4	Koen Caminada, hgl	1,0	1-8-2017	31-12-2020
Project 1, 2 en 3	Marieke Knoef, hgl	1,0	1-8-2017	31-12-2020
Project 2 en 4	Pierre Koning, uhd/hgl	0,7	1-8-2017	31-12-2020
Project 4	Olaf van Vliet, hgl	1,0	1-8-2017	31-12-2020
Project 2	Egbert Jongen, uhd	0,2	1-8-2017	31-12-2020
Project 2	Marco Stam, aio	1,0	1-8-2017	31-06-2020

Toelichting:

De aanstellingen van Been (0,5 fte postdoc), Bakker (1,0 fte Aio), Vethaak (1,0 fte aio), Koopmans (1,0 fte aio) en Gelauff (ondersteuning voor 8 uren per week) worden gecontinueerd. Het team is op volle sterkte. Onze student-assistent voor ondersteunend werk bij het project Robin Vanderstappen is inmiddels afgestudeerd en is in 2020 vervangen door Anne Verboom. In het overzicht staan veel namen onder het kopje *matching*. Dat is het gevolg van een bewuste strategie. Veel medewerkers in de Afdeling Economie verrichten onderzoek op het terrein van de sociale zekerheid. Dat is in belangrijke mate een uitvloeisel van de eerdere grote subsidie die wij van Instituut Gak mochten ontvangen. Op basis daarvan hebben we ook het universitair gefinancierde onderzoek steeds meer op het terrein van de sociale zekerheid gefocust. Vanaf de start van het huidige programma hebben we ervoor gekozen om zittende onderzoekers waar mogelijk ook te betrekken bij de thematiek van “Zelfredzaamheid en sociale bescherming over de levenscyclus.” Ons inzicht is dat onderzoek in een groter teamverband met veel onderlinge samenwerking erg vruchtbaar is en bovendien stimulerend werkt voor nieuwe (door Instituut Gak gefinancierde) onderzoekers.

2.2 De begeleidingscommissie

De volgende personen zitten in de begeleidingscommissie van het programma.

- Prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss, hoogleraar Sociaal Recht, Universiteit Leiden
- Prof. em. dr. F. Leijnse, hoogleraar Onderwijs en Arbeidsmarkt, Open Universiteit

Een eerder concept van deze Verantwoording en Werkplan is naar de leden van de Begeleidingscommissie gestuurd, met het verzoek om een reactie. Hieronder de reacties:

Reactie Heerma van Voss: “De lijn die in het verleden aanleiding gaf voor uitstekende beoordelingen van het programma is ook nu weer duidelijk voortgezet en versterkt. Een indrukwekkende productie van hoogst relevant onderzoeksmateriaal, dat vele concrete bijdragen levert voor de beleidsvorming, maar ook wetenschappelijk vernieuwend is. Wederom valt op dat de onderzoeksgroep steeds groter en hechter wordt en de doorstroming goed is verzekerd, doordat ook jonge onderzoekers alle kans krijgen. De groep ziet ook kans om voortdurend in te haken op de actualiteit en te reageren op uitnodigingen van externen, waardoor op voorbeeldige wijze wordt deelgenomen aan het maatschappelijk debat.

De aandacht voor zelfredzaamheid is bijzonder actueel, gelet op de toenemende aandacht in het beleid voor het ‘doenvermogen’ van de burger (term van de WRR die in Den Haag veel aandacht krijgt), de problemen rond de uitvoerbaarheid van sociale en fiscale regelingen en het oprukken van technologie in de uitvoering van sociale regelingen. De stroom van data en internationale vergelijkingen die het programma oplevert, biedt degenen die belang hechten aan de feiten het materiaal om weerwerk te leveren tegen de opkomst van – soms helaas zelfs op het niveau van regeringen gelanceerde – onbewezen stellingen en vooroordelen die via het Internet ongefilterd in het debat worden gebracht.

Al met al is er sprake van een waardevol instituut dat belangrijke bijdragen levert aan de doelstellingen van het Instituut GAK en het hierin geïnvesteerde geld zeer laat renderen.”

Reactie Leijnse: “Ik sluit mij graag aan bij het oordeel van de visitatiecommissie over het programma. Uit de Verantwoording blijkt dat het onderzoeksteam ook in 2020 de balans van wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie heeft weten te behouden. Het aantal publicaties in wetenschappelijke-, zowel als vaktijdschriften blijft onverminderd hoog en de onderzoekers zijn ook blijvend actief in de actuele beleidsadviesing.

De Verantwoording is, zoals gebruikelijk zeer volledig en accuraat en het Werkplan bouwt duidelijk voort op het bereikte niveau. Terecht zijn geen grote wijzigingen in de aanpak voorzien. Nu een groter aantal deelprojecten is afgesloten rijst de vraag hoe de continuïteit van het programma op langer zicht gewaarborgd kan worden. In de afgelopen jaren zijn de onderzoeksthema’s herhaaldelijk geactualiseerd en gericht op nieuwe ontwikkelingen in het maatschappelijk debat. In die zin is geen van de voorliggende onderzoeksvragen ooit

geheel ‘afgerond’. Gegeven de solide basis die het programma in de afgelopen jaren heeft opgebouwd ligt het voor de hand de vraag te stellen of en hoe hierop in de toekomst kan worden voortgebouwd.

Wat betreft de thematieken permitteer ik me een enkele opmerking. Interessant zijn de uitkomsten op verschillende onderzoeksvragen betreffende gedragsreacties van individuen en huishoudens ingeval men onder de sociale zekerheid komt te vallen. Opvallend is dat het added worker effect bij huishoudens geregeld blijkt op te treden, wanneer partners meer gaan werken en meer inkomen verwerven om de inkomensterugval van anderen in het huishouden te compenseren. Opvallend is ook dat huishoudproductie in ons land minder als substituut voor sociale uitkeringen wordt gehanteerd en meer als complement. Men zou aan deze beide compensatiemechanismen nog een derde kunnen toevoegen: informele productie naast de sociale uitkering (klussen, karweitjes, zwart werk). Dit geheel van vraagstellingen cirkelt om het gegeven dat de sociale zekerheid inkomensderving compenseert maar tegelijk belangrijke eigen initiatieven om compensatie te vinden verbiedt of ontmoedigt. Al jaren is de vraag actueel in welke mate dit eigen initiatief zou kunnen worden gestimuleerd, of althans getolereerd, om daarmee het beroep op sociale zekerheid te verminderen. Zonder nu direct naar radicale oplossingen als het algemeen basisinkomen te grijpen, kan het interessant zijn op grond van de voorliggende onderzoeksresultaten die vraag nog eens nader te analyseren. Met name voor het beleid ligt hier nog steeds een open vraag.”

Reactie onderzoeksteam: De leiding van het team bedankt de begeleidingscommissie hartelijk voor hun zeer gewaardeerde bijdrage en betrokkenheid. We zijn vanzelfsprekend erg blij met de waardering voor het project die beide leden uitspreken.

Prof. Heerma van Voss formuleert op fraaie wijze een van de belangrijkste doelstellingen van ons onderzoek. We proberen inderdaad met behulp van empirisch onderzoek op basis van feitelijke gegevens een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat op dit terrein, dat helaas maar al te vaak wordt gebaseerd op onbewezen stellingen en vooroordelen.

Prof. Leijnse constateert terecht dat wij ons project regelmatig aanpassen aan de actualiteit en aan nieuwe maatschappelijke vragen. Zo gezien zal het onderzoek inderdaad nooit echt helemaal afgerond zijn. De inmiddels flinke omvang van het team dat in Leiden onderzoek doet op het terrein van sociale regelgeving, in belangrijke mate ook gefinancierd uit de eerste geldstroom, rechtvaardigt de verwachting dat de investeringen die in het kader van dit project worden gedaan ook in de toekomst een vervolg zullen krijgen. Zijn suggestie om het onderzoek naar compensatiemechanismen bij veranderingen in de sociale zekerheid nog wat verder te verbreden met informele productie is interessant. We gaan kijken of we hier iets mee kunnen.

2.3 Onderzoekersoverleg en andere informatie over communicatie over het onderzoek

Er vindt frequent onderling overleg plaats tussen de bij het programma betrokken onderzoekers. Er zijn veel samenwerkingsverbanden tussen de onderzoekers op deelprojecten, hetgeen tot uitdrukking komt in veel gezamenlijke publicaties. Verder is er

regelmatig overleg tussen de aio's en hun directe begeleider (iedere week, soms iedere dag) en de promotores (ongeveer maandelijks).

Bij de deelprojecten is tijdens de verslagperiode samengewerkt met Netspar, UWV, de Rijksuniversiteit Groningen, de Vrije Universiteit Amsterdam, Universiteit van Antwerpen, University College London (UK), RAND Center for the Study of Ageing (US) en Shanghai University of Finance and Economics en Central South University (China).

In het eerste verslagjaar is een website van het onderzoeksprogramma gelanceerd en vervolgens systematisch bijgehouden, mede met het oog op de wetenschapscommunicatie. De website omvat informatie over de projectleiding en medewerkers, de omschrijving van het onderzoeksprogramma, de publicaties die verschenen zijn in het kader van dit onderzoeksproject (downloadable), informatie over workshops en overige activiteiten, alsmede de bereikbaarheid van de medewerkers van het onderzoeksprogramma; [link](#).

3. Rapportage over het verslagjaar

3.1 Gerealiseerde onderdelen van het werkplan 2020 per (deel)project

Deelproject 1a

In samenwerking met De Nardi (UCL), Fella (QM London), Paz Pardo (UCL) en Van Ooijen (RuG) heeft Knoef de paper “Family and Government Insurance: Wage, Earnings, and Income Risks in the Netherlands and the U.S.” als NBER-studie gepubliceerd. Dit is in lijn met het werkplan. In deze studie brengt Knoef de inkomensdynamiek van Nederland in kaart en worden resultaten vergeleken met de VS en Noorwegen. De resultaten laten zien dat de inkomensonzekerheid in Nederland relatief hoog is voor de onderste 20% van de inkomensverdeling en voor de bovenste 5% van de inkomensverdeling. Er is veel media-aandacht voor de onzekerheid van inkomens onder jongeren. Ons onderzoek laat zien dat onzekerheid van het looninkomen inderdaad relatief hoog is onder jongeren in het onderste kwartiel van de inkomensverdeling. Voor jongeren daarboven geldt niet dat zij meer onzekerheid hebben in het looninkomen dan andere leeftijdsgroepen.

De patronen in de loondynamiek in Nederland lijken veel op de patronen in de VS en Noorwegen. Dus hoewel de arbeidsmarkten in deze landen erg verschillen, lijken er vergelijkbare economische mechanismen te bestaan die onzekerheid in het looninkomen in de hand werken. Wanneer we Nederland en Noorwegen vergelijken zien we dat in het onderste en bovenste deel van de verdeling het loonrisico relatief hoog is in Nederland, terwijl onder middeninkomens het loonrisico relatief laag is in Nederland. Grote inkomensschokken zijn vaker negatief dan positief en komen vooral voor bij oudere werknemers.

Een uitsplitsing van overheidsprogramma's onder oudere werknemers in Nederland laat zien dat arbeidsongeschiktheid- en werkloosheidsuitkeringen het inkomensrisico substantieel verminderen, vooral voor het onderste inkomenskwartiel. Pensioenen en progressieve belastingen (de laatste slechts in geringe mate) verminderen het inkomensrisico over de hele inkomensverdeling. Vanwege onze sociale zekerheid en progressieve belastingen zijn we in Nederland vanuit de overheid meer verzekerd voor inkomensschokken dan in de VS. Daarentegen hebben we in vergelijking met de VS minder verzekering binnen het huishouden.

We hebben dit onderzoek gepresenteerd aan internationale wetenschappers en aan de pensioensector. We hebben het naar buiten gebracht middels een Discussion Paper en hebben het tevens ingediend bij een internationaal tijdschrift. De editor en de referees waren positief. In de zomer van 2020 hebben we een gereviseerde versie ingediend bij het internationale tijdschrift. Ook zijn we gevraagd om een publiekssamenvatting te schrijven voor VoxEU.

Eerder hebben Knoef en Kools onderzoek gedaan naar het belang van het opvangen van schokken in medische kosten. Dat hebben ze gedaan door te onderzoeken in welke mate het bestedingspatroon van ouderen verandert bij fysieke en/of cognitieve problemen. De resultaten laten zien dat niet-medische bestedingen zo'n 13 procent toenemen bij fysieke gezondheidsproblemen, maar 9% afnemen bij cognitieve gezondheidsproblemen. Dit onderzoek is vorig jaar gepubliceerd in de *European Economic Review* en draagt bij aan inzicht in dat mate waarin er pensioen gespaard moet worden en de mate waarin medische kosten verzekerd moeten zijn.

Deelproject 1b

In het verslag jaar is vooral aandacht besteed aan een internationale vergelijking van de effecten van sociale zekerheid (en belastingen) op armoede. Met behulp van de dataset die de onderzoekers hebben samengesteld op basis van de Luxembourg Income Study (zie dataset 2 in onderdeel 3.4.5) kan voor een groot aantal landen worden geanalyseerd in welke mate verschillende sociale uitkeringen en belastingen de armoede verminderen. Een dergelijke uitsplitsing naar diverse sociale uitkeringen is bij ons weten niet eerder gedaan. Gemiddeld over 49 landen bewerkstelligt het sociale en fiscale stelsel een vermindering van de armoede met 15%. Pensioenen (inclusief arbeidsongeschiktheid) verklaren gemiddeld ruim 80% van de armoedereductie, programma's voor ondersteuning van gezinnen en kinderen 14% en werkloosheidsprogramma's 9%. Een artikel hierover zal worden gepubliceerd in *Social Indicators Research*.

In een andere publicatie (in het boek 'Democracy in the European Union') analyseren Caminada en Goudswaard de effectiviteit van de armoedebestrijding in de Europese Unie. Armoedebestrijding is een belangrijke doelstelling van de EU, in het bijzonder sinds de Lissabonagenda van 2001. Gemiddeld genomen is de armoede op basis van marktinkomens gestegen sinds 2001, maar die stijging is flink afgezwakt door de werking van de stelsels van sociale zekerheid. De effectiviteit van de armoedebestrijding loopt echter nogal uiteen tussen lidstaten. Sommige lidstaten richten hun sociale uitgaven veel beter op de armste groepen dan andere. Lidstaten kunnen dus leren van elkaars beleid. Verder zien we dat de EU-lidstaten aanzienlijk effectiever zijn in de armoedereductie dan andere OECD-landen. Een procentpunt sociale uitgaven leidt gemiddeld tot 0.87 procentpunt armoedereductie in de EU, tegenover slechts 0.36 procentpunt in niet-EU landen. In dit opzicht zien we dus de prioriteit die in de EU wordt toegekend aan vermindering van armoede inderdaad terug in het beleid.

Zoals vorig jaar aangekondigd, publiceerden Caminada, Goudswaard, Van Vliet en Bakker een artikel in het *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*. In dit artikel vergelijken zij met behulp van data van Eurostat de effecten van het stelsel van sociale zekerheid op armoede en inkomensongelijkheid in België en Nederland en leggen daarbij een link met het gevoerde beleid in beide landen.

In dit deelproject kijken we ook naar armoede onder verschillende leeftijdsgroepen. In het *International Handbook of Poverty* laten van Vliet, Caminada, Goudswaard en Wang (2020) zien dat de armoede onder de beroepsbevolking (20-65 jaar) tussen 1985 en 2013 in veel landen is gestegen, terwijl de armoede onder 65-plussers juist is gedaald. De auteurs laten zien dat dit komt doordat de pensioenen in veel landen een sterkere herverdelende werking hebben gekregen. In het project is ook specifiek gekeken naar armoede onder kinderen. Daarbij valt op dat in Nederland de inkomensbescherming minder goed is gericht op kinderen dan in veel andere landen.

Op verzoek van het Centraal Planbureau en het Sociaal en Cultureel Planbureau is meegewerkt aan de studie Kansrijk Armoedebeleid. De planbureaus publiceren deze reeks ter voorbereiding op de verkiezingen in 2021. Armoedebeleid is een nieuw thema in de reeks. De CPB/SCP-analyse gebruikt het Leidse onderzoek om te laten zien dat de beleidsmaatregelen grofweg kunnen worden ingedeeld naar de levensfase waarin ze armoede tegengaan. Zo illustreert onze analyse omtrent de herverdelingsystematiek in internationaal perspectief welk deel van specifieke groepen door de sociale zekerheid uit de armoede worden getild. Ten aanzien van de mensen in de werkzame leeftijd is Nederland een middenmoter in de onderzochte landen, terwijl Nederland wat betreft de kinderen nagenoeg hekkensluis is. Bij ouderen zijn we aan de andere kant lijstaanvoerder, hoofdzakelijk door de AOW.

Caminada en Goudswaard (2019) schreven ook een op het beleid gerichte publicatie over de effecten van fiscaal beleid op de lastendrukverdeling tussen huishoudens en daarmee op de inkomensverdeling in Nederland. Als gevolg van vele fiscale maatregelen ('instrumentalisme') zijn er grote verschillen in lastendruk ontstaan, ook bij eenzelfde inkomen. Het beleid spoort daarom niet met het draagkrachtbeginsel en bovendien is de effectiviteit twijfelachtig. Het advies aan beleidsmakers is dus om tot een aanzienlijke vereenvoudiging te komen.

Tenslotte is in het verslagjaar verder gewerkt aan het onderzoek naar de inkomens(her)verdeling in Nederland, mede in het kader van het onlangs formeel vastgelegde samenwerkingsverband met het Centraal Bureau voor de Statistiek (zie de Verantwoording 2018). Hier wordt aan gewerkt door aio Heike Vethaak. Dit project is voor wat betreft de data-analyse in een afrondende fase.

Deelproject 2a

Dit project heeft in 2019 geleid tot een Discussion Paper (DP) dat zowel in de IZA-reeks als in de Tinbergen-paper reeks is verschenen. Inmiddels is het paper verstuurd naar de *Journal of Human Resources*, waar het ter beoordeling ligt; waarschijnlijk zal in 2020 en 2021 enige tijd voor revisies nodig zijn. Het verschijnen van het DP is gepaard gegaan met een ESB artikel van Koning en Vethaak 'WIA aanvragers hebben een steeds grotere afstand tot

de arbeidsmarkt'. Dit artikel beoogt een bijdrage te leveren aan het maatschappelijk debat en is goed ontvangen bij SZW en vooral ook UWV, dat het gebruik van Age-Period-Cohort modellen – zoals in het onderzoek – ook voor haar jaarlijkse 'Monitor arbeid' zal overnemen.

Hoofdfresultaat van het onderzoek is dat de sterke daling van de arbeidsdeelname van WAO/WIA aanvragers gelegen is in hervormingen. Die hervormingen hebben ervoor gezorgd dat de samenstelling van aanvragers sterk is gewijzigd, met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Verrassend of niet, de rol van de conjunctuur – bijvoorbeeld de Grote Recessie vanaf 2009 – blijkt nauwelijks een rol te hebben gespeeld als verklaring.

Deelproject 2b

In het voorjaar van dit jaar is contact opgenomen met de gemeente Rotterdam met het verzoek tot gebruik van gegevens over schulden en beslagleggingen onder bijstandsontvangers. Idee daarbij is/was om de effecten van beslagleggingen op schuldenvorming en baankansen te onderzoeken. Door de Covid-crisis heeft de aanloop van gesprekken de nodige tijd genomen, maar de gemeente wil graag meewerken aan een dergelijk onderzoek. Dit onderzoek zou een mooi vervolg zijn op BOLD onderzoek naar re-integratie waar Marike Knoef namens de Universiteit van Leiden bij betrokken is geweest.

De levering van benodigde gegevens door de gemeente is voorzien in het najaar van 2020 en doorloop van het onderzoek zal naar verwachting tot medio 2021 zijn.

Deelproject 2c

Sinds 2012 wordt er van jongeren meer zelfredzaamheid verlangd. Ze moeten eerst een maand zelf zoeken naar werk voor ze in aanmerking komen voor een bijstandsuitkering. Een groot deel van de jongeren die zich melden voor een bijstandsuitkering komt na de zoekmaand niet meer terug bij de gemeente. Hebben zij werk gevonden? Zitten zij thuis op de bank? Of zijn ze het criminele pad op gegaan? Marco Stam (aio) heeft onderzoek gedaan naar de gevolgen van de zoekperiode in de bijstand op crimineel gedrag onder jongeren. Hij gebruikt deze zoekperiode om het causale effect van een gegarandeerd basisinkomen op criminaliteit te onderzoeken. Hij vindt dat het ontbreken van een gegarandeerd basisinkomen tot substantieel meer crimineel gedrag leidt.

In aanvulling op dit onderzoek, zijn twee nieuwe onderzoeken opgestart. Het eerste onderzoek analyseert het effect van de 'Wet Investeren in Jongeren' op criminaliteit. De resultaten laten zien dat de 'Wet Investeren in Jongeren' tot een afname van criminaliteit leidt onder jongeren met een migratieachtergrond. In het tweede onderzoek gebruiken we uitbetalingsdata van bijstandsuitkeringen in verschillende grote Nederlandse gemeenten. Mogelijk neemt gedurende de uitkeringsmaand de financiële stress van bijstandsgerechtigden toe en dit kan leiden tot vermogenscriminaliteit of andere incidenten

vanwege agressie. De resultaten suggereren inderdaad dat financiële stress toeneemt gedurende de uitkeringsmaand, de vermogensdelicten nemen toe, maar dat geldt niet voor overige delicten. De analyses voor deze papers zijn grotendeels gedaan en de papers zijn inmiddels *work-in-progress*. De bovengenoemde onderzoeken komen in het proefschrift van Stam, dat binnenkort afgerond zal zijn. De papers worden tevens uitgebracht als working papers en worden voor publicatie aangeboden aan internationale tijdschriften.

Gerelateerd aan het onderzoek naar zelfredzaamheid van jongeren is het onderzoek van Cammeraat, Jongen en Koning naar de effecten van de zogenoemde ‘Wet Investeren in Jongeren’ (WIJ) waar afgelopen jaar aan gewerkt is. In dit onderzoek staat de vraag centraal of het verplicht opleggen van leertrajecten of arbeidsverplichtingen ertoe leidt dat jongeren onder 27 jaar minder gebruik zullen maken van de bijstand. Door gebruik te maken van administratieve data van CBS is aan te tonen dat de WIJ inderdaad leidt tot minder gebruik van de bijstand, maar niet tot meer werk onder jongeren. Dit resultaat is inmiddels opgetekend in een Discussion Paper en is aangeboden aan een internationaal tijdschrift. Een toegankelijke Nederlandstalige versie is in *ESB* verschenen.

Deelproject 2d

Het doel van het onderzoek is om het *added worker effect* vast te stellen voor Nederland voor, tijdens en na de Grote recessie. Het *added worker effect* geeft de mate aan waarin partners het inkomensverlies van hun werkloos geraakte partner compenseren door zich meer te gaan aanbieden op de arbeidsmarkt. Cammeraat, Jongen en Koning vinden dat het ontslag van de man leidt tot een toename van het inkomen van zijn vrouw met 500-1000 euro in de jaren na ontslag. Dit effect is veel kleiner dan compensatie uit WW en winst uit zelfstandigheid. Inmiddels is over dit onderzoek een paper geschreven en gepresenteerd op het CPB, op het congres van het *International Institute of Public Finance*, en op het congres van de *European Association of Labour Economists*. In het najaar van 2020 zal het paper verschijnen als *CPB Discussion Paper* en zal het opgestuurd worden naar een internationaal tijdschrift.

Deelproject 3a

Dit deelproject gaat over de zelfredzaamheid van mensen met betrekking tot sparen en pensioen. Het sluit aan bij onderzoek van onze groep dat door Netspar wordt gefinancierd. Met publicaties in *Economisch Statistische Berichten*, in een WRR-bundel, een Preadvies voor de Koninklijke Verenging van Staathuishoudkunde van Brugge (Universiteit Maastricht) en Knoef, en het proefschrift van Lieke Kools is er in de periode 2017-2019 veel nadruk geweest op dit deelproject.

Inspanningen van Knoef in samenwerking met De Bresser hebben geleid tot nieuwe data over minimale en beoogde pensioenuitgaven, risicopreferenties, erfensmotieven, verwachtingen over arbeidsmarkt en gezondheid. Meer specifiek hebben we onderzoek

gedaan naar de keuze om meer of minder pensioen op te bouwen. Door vergelijking van een doelgroep en een controlegroep zien we dat een default zo'n 20% vaker gekozen wordt (zowel voor meer als voor minder pensioenopbouw). Zelfs in een online omgeving, waarin het heel gemakkelijk is om af te wijken. Het is helaas niet zo dat mensen bij wie de default niet lijkt te passen vaker afwijken van de default. Een default brengt dus een aanzienlijke verantwoordelijkheid met zich mee voor pensioenuitvoerders. Dat geldt tevens voor de volgorde waarin opties voorgelegd worden. Dit onderzoek is in 2020 verschenen als Netspar Design Paper en gepresenteerd op diverse workshops/conferenties voor internationale wetenschappers en voor de praktijk. Daarnaast vormen deze data een belangrijke bron van input in het model zoals beschreven in deelproject 3b.

In 2019 heeft Koopmans (aio) samen met Van Lent en Knoef een start gemaakt om de financiële keuzes van zelfstandig ondernemers zonder personeel (zzp'ers) met betrekking tot pensioenproducten beter te begrijpen. In 2020 is een Vignetten-studie uitgezet in een panel van 800 zzp'ers en 800 werknemers. Daarmee meten we de betalingsbereidheid voor meer eenvoud en meer flexibiliteit. Vaak wordt geopperd dat zzp'ers mogelijk minder pensioen opbouwen omdat zij minder risico-avers zijn. Onze resultaten laten wat anders zien: de risico-aversie is heel vergelijkbaar tussen werknemers en zzp'ers. Echter, de inkomensfluctuaties onder zzp'ers zorgen ervoor dat zij huiverig zijn om geld in een pensioenproduct te stoppen. Het is dan immers niet meer liquide in het geval zij in de (nabije) toekomst economische tegenslag ondervinden (een relevant voorbeeld is de Covid-crisis). Zzp'ers zijn significant en substantieel bereid om te betalen voor meer flexibiliteit in hun pensioenproduct. Denk bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om (binnen grenzen) geld uit de pensioenpot te halen wanneer het inkomen heel laag is, of om een investering in het bedrijf of de eigen opleiding te doen. De lage pensioenopbouw onder zelfstandigen komt gedeeltelijk door uitstelgedrag, echter dit onderzoek laat zien dat het ook in complexiteit zit en dat de producten die op dit moment op de markt zijn (en fiscaal vriendelijk mogelijk zijn gemaakt in de wet) niet goed aansluiten op de financiële situatie van de zelfstandigen.

De resultaten van het onderzoek zijn we op dit moment aan het beschrijven. We hebben de resultaten gedeeld met het Verbond van Verzekeraars, de Pensioenfederatie, APG, PGGM en het ministerie EZK. SZW heeft wetgeving in voorbereiding voor experimenten met de pensioenopbouw voor zelfstandigen, waarvoor deze resultaten nuttige input bieden.

Ten slotte heeft Goudswaard in het verslagjaar een boekhoofdstuk gepubliceerd waarin hij de achtergronden en totstandkoming van het pensioenakkoord schetst, met aandacht voor de toekomstvarianten die door de SER zijn geschetst.

Deelproject 3b

Dit onderzoek is in 2019 opgestart door Been en Knoef in samenwerking met Mehlkopf (TiU), Muns (TiU), en Van Ewijk (Netspar). We vergelijken de verwachte

pensioenopbouw van mensen (op basis van de huidige instituties) met de ‘optimale’ pensioenopbouw volgens het levenscyclusmodel. Op deze manier brengen we in kaart hoe groot de problemen van ‘ondersparen’ voor pensioen zijn, welke sociaaleconomische groepen ondersparen, en wat de rol van de tweede pijler en het eigen huis is om ondersparen te voorkomen. Het basismodel is inmiddels geprogrammeerd en de benodigde data is ontvangen en gekoppeld aan het theoretische model. De voortgang van het project is kleiner dan geanticipeerd door baantransities, maar is inmiddels in volle beweging.

Deelproject 3c

Dit deelproject is in 2018 gewijzigd; zie hierover de toelichting onder 3.2 in de Verantwoording 2017/2018. Het thema zoals uitgewerkt is: “huishoudproductie als zelfverzekeringsmechanisme tegen inkomensdalingen over de levenscyclus”. In dit deelproject analyseren we de zelfredzaamheid van huishoudens middels huishoudproductie. Becker heeft in 1965 de theorie geïntroduceerd dat het verhogen van tijdsbesteding in productieve huishoudactiviteiten het effect van inkomensdalingen op het financiële welzijn van huishoudens kan verkleinen. In een artikel gepubliceerd in *The Review of Economics and Statistics* laat Been in samenwerking met Rohwedder en Hurd (RAND, USA) zien dat de mogelijkheden van huishoudproductie als zelfverzekeringsmechanisme tegen economische schokken kleiner is dan voorheen gesuggereerd in de literatuur. Dit zou impliceren dat formele sociale zekerheid en huishoudproductie geen substituten, maar complementen zijn.

Been, Rohwedder en Hurd bevestigen dit in een paper waarin het inkomensverlies door pensionering wordt geanalyseerd. De toenames in huishoudproductie bij pensionering is niet groot genoeg om de daling in consumptie uitgaven goed te maken. Dit paper wordt inmiddels gereviseerd voor de *Review of Economics of the Household*.

Conclusies van deze twee studies zijn gebaseerd op Amerikaanse data. De VS hebben echter een relatief sober socialezekerheidsstelsel in vergelijking tot Nederland, zodat de genoemde conclusies mogelijk niet gelden voor Nederland. Een vergelijking tussen de conclusies van Amerikaanse studies en de Nederlandse casus is door Been in samenwerking met Rohwedder en Hurd gemaakt in een artikel gepubliceerd in de *Economisch Statistische Berichten* in 2019. Zij concluderen dat patronen tussen Nederlandse en Amerikaanse huishoudens zeer vergelijkbaar zijn, maar dat er meer causaal onderzoek nodig is om de rol van huishoudproductie als zelfverzekeringsmechanisme in Nederland te analyseren.

In samenwerking met Knoef, Suari-Andreu, en Alessie (RUG) analyseert Been de rol van huishoudproductie en consumptie bij werkloosheid. Daarvoor gebruiken zij de *Time Use and Consumption* component van het LISS Panel, beschikbaar gesteld door CentERdata. De 2019 wave voor deze belangrijke data voor dit project is mede gefinancierd door dit project, in combinatie met bijdragen van Arthur van Soest (TiU) en Marcel Das (CentER).

Voorlopige resultaten laten zien dat zowel pensionering als werkloosheid niet leidt tot (grote) dalingen in consumptie. Dit kan waarschijnlijk verklaard worden door de relatief genereuze WW-uitkeringen. De rol van huishoudproductie is daarmee klein voor Nederlandse huishoudens, omdat formele sociale zekerheid het merendeel van de inkomensdalingen op kan vangen. In 2020 is dit paper gepresenteerd bij de Netspar International Pension Workshop, de Leiden University Department of Economics Work-in-Progress Seminar Series, de KVS New Paper Series (online), en de European Economic Association (online).

Been en Goudswaard hebben de gevolgen van pensionering op consumptie en huishoudproductie in Nederland onderzocht met behulp van LISS microdata over consumptie en tijdsbesteding. Zij vinden dat in Nederland geen significante afname van de consumptie plaatsvindt na pensionering. Dat is opmerkelijk, aangezien in studies voor diverse andere landen wel een dergelijke afname wordt gevonden. Gepensioneerden in Nederland besteden meer tijd aan huishoudproductie, maar dat blijkt geen substituuat te zijn voor consumptieve bestedingen. Dit onderzoek is gepubliceerd als *Netspar Discussion Paper* en is aangeboden aan de *Journal of Pension Economics and Finance*.

Deelproject 4

Bakker en Van Vliet hebben verder gewerkt aan een internationaal vergelijkend onderzoek naar de arbeidsmarkteffecten van sociaal investeringsbeleid (*social investment policies*). In deze studie wordt onderzocht in welke mate verschillende typen beleid (o.a. activerend arbeidsmarktbeleid, investeringen in scholing, beleid gericht op de combinatie van arbeid en zorg) bijdragen aan het stimuleren van werkgelegenheid in 26 OESO-landen over de periode 1990-2009. Afgelopen jaar is dit deel van het onderzoek uitgebreid met een internationaal vergelijkende analyse naar de kwaliteit van werk. Ten behoeve van deze analyse zijn nieuwe indicatoren ontwikkeld. In 2019 is dit onderzoek gepubliceerd als een Research Memorandum. In 2020 is dit paper aangeboden aan een wetenschappelijk tijdschrift. Thans wordt gewerkt aan revisies. Het onderzoek is bestemd als eerste hoofdstuk van Bakker's proefschrift. Bakker heeft dit onderzoek onder meer gepresenteerd voor ambtenaren van de Europese Commissie.

In 2018 zijn Van Vliet, Caminada en Bakker gestart met een grootschalige verzameling van data ten behoeve van internationaal vergelijkend onderzoek naar werkloosheidsuitkeringen in 34 landen voor de periode 1970-heden ([link](#)). De aanvankelijke verwachting was dat de verzameling van data zou worden afgerond in 2019. Door een aanpassing van de planning wordt de verzameling van de data afgerond in 2020. We analyseren de ontwikkelingen in werkloosheidsuitkeringen voor een groot aantal landen en jaren. Hierbij houden we rekening met verschillende samenstellingen van huishoudens en verschillende inkomensniveaus. Ook besteden we aandacht aan de veranderingen in werkloosheidsuitkeringen voor, tijdens en na de financiële crisis.

In 2019-2020 hebben Van Vliet, Bakker en Van Doorn gewerkt aan een omvangrijke internationaal vergelijkende studie naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt en in de sociale zekerheid in verschillende EU-landen. Deze studie biedt een overzicht van zowel de *state-of-the-art* literatuur op dit terrein als van de arbeidsmarkttrends en ontwikkelingen in sociaal beleid aan de hand van de meest recente data. Het empirische gedeelte omvat alle 27 EU-lidstaten en het Verenigd Koninkrijk. Het eerste deel van de studie gaat in op een aantal belangrijke ontwikkelingen op de arbeidsmarkt: globalisering, technologische verandering, flexibilisering van de arbeidsmarkt en migratie. Het tweede gedeelte van de studie gaat in op de vraag op welke manier stelsels van sociaal beleid kunnen worden ingericht om de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt te accommoderen. Ook biedt het een empirisch overzicht van de wijze waarop de verschillende landen in de EU tot dusverre accenten hebben verlegd in de uitgaven aan sociale zekerheid. In december 2019 is deze studie gepresenteerd op een internationale conferentie in Shanghai die werd georganiseerd door de Shanghai University of Finance & Economics. Dit onderzoek zal worden gepubliceerd als een hoofdstuk in een boek dat zal worden uitgebracht door *Oxford University Press*.

3.2 Niet-gerealiseerde onderdelen van het werkplan 2020

Met de start van deelproject 2b in 2020 zijn er niet langer niet-gerealiseerde onderdelen van het werkplan.

3.3 Toelichting op de inhoudelijke voortgang en de realisatie van de onderzoeksdoelen

Ten opzichte van de verantwoording 2019 en werkplan 2020 hebben zich geen belangrijke afwijkingen van de planning voorgedaan.

3.4 Overzicht van de gerealiseerde tussenproducten

Hieronder is de output van het door Instituut Gak gefinancierde programma opgenomen. In totaal zijn er in het verslagjaar (vanaf 1 oktober 2019) 35 publicaties gerealiseerd, waarvan 18 publicaties in de kern van het programma en 17 publicaties net buiten de kern maar wel gerelateerd aan het programma. Er zijn 8 artikelen verschenen in *peer reviewed journals*. Een ander deel van de publicaties is vooral gericht op beleidsadvisering. Tenslotte zijn er artikelen en rapporten uitgebracht die gericht zijn op een breder publiek en vooral een bijdrage aan het maatschappelijk debat over sociale zekerheid beogen te leveren. Ondanks de Covid-crisis hebben de onderzoekers zich flink ingezet om hun onderzoek (digitaal) te dissemineren via presentaties en lezingen. Helaas zijn er door de pandemie minder mogelijkheden geweest om onderzoek te presenteren dan in voorgaande jaren, doordat een deel van de (internationale) conferenties niet is doorgegaan. Vooral in de doorgaans drukke conferentie-maanden mei, juni, en juli zijn veel conferenties niet

doorgegaan. De onderzoekers hebben desalniettemin vanaf 1 oktober 2019 door middel van 56 lezingen in binnenland (47) en buitenland (9) bijdragen geleverd aan de beleidsvorming en de spreiding van kennis op het terrein van de sociale zekerheid. In de verslagperiode zijn verder 3 seminars georganiseerd. Tot slot wordt via andere relevante activiteiten (zoals adviescommissies) bijgedragen aan de valorisatie van het onderzoek. Ook komen onderzoeksresultaten aan de orde bij intern en extern onderwijs; zie onder het kopje Overig.

Achter de resultaten uit het verslagjaar zijn ook de publicaties en lezingen uit de eerdere verslagperiode opgenomen om een totaaloverzicht van het project tot nu toe te geven. Alle publicaties zijn te raadplegen via de website van het onderzoeksteam *Zelfredzaamheid van sociale bescherming over de levenscyclus* ([link](#)).

3.4.1 Publicaties in de kern van het programma

2020

- Been J, Rohwedder S & Hurd MD (2020), Does home production replace consumption spending? Evidence from shocks in housing wealth in the Great Recession, *Review of Economics and Statistics* 102(1): 113-128. [link](#)
- Been J, Suari-Andreu E, Knoef M & Alessie R (2020) Consumption responses to unemployment shocks. *Netspar DP 01/2020-005*. [link](#)
- Been J & Knoef, MG (2020), Effecten van versoering WW op het uittreedgedrag van oudere werkenden. In: Heerma van Voss GJJ, Marwijk Kooy AG van (red.) *De oudere werkende en het sociaal recht. Monografieën Sociaal Recht nr. 76*, Deventer: Wolters Kluwer. 7-16. [link](#)
- Been J & Goudswaard K (2020), Intertemporal and intratemporal consumption smoothing at retirement: Micro evidence from detailed spending and time use data, *Netspar Discussion Paper 09/2020-025*. [link](#)
- Caminada K, Goudswaard K, Vliet OP van & Bakker V (2020), Inkomensherverdeling en armoedereductie door sociale uitkeringen en belastingen in België en Nederland, *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid* 61(2019/2): 285-315. [link](#)
- Caminada K, Goudswaard K, Vliet OP van & Bakker V (2020), Redistribution des revenus et réduction de la pauvreté par les allocations sociales et les impôts en Belgique et aux Pays-Bas, *Revue belge de sécurité sociale* 61(2019/2): 285-315. NB: dit artikel is een vertaling van het hierboven vermelde artikel. [link](#)
- Caminada K, Goudswaard K, Wang C & Wang J (2020), Antipoverty effects of various social transfers and income taxes across countries, forthcoming in *Social Indicators Research*.

- Caminada K & Goudswaard K (2020), Combating poverty in the European Union, in: Afshin Ellian & Raisa Blommestijn (eds.) *Reflections on democracy in the European Union*, Eleven International Publishing: 3-26. [link](#)
- Godard M, Koning PWC & Lindeboom M (2020), Application and Award Responses to Stricter Screening in Disability Insurance. Lyon, St. Etienne: HAL. [link](#)
- Goudswaard K & Caminada K (2020), Arbeidsparticipatie ouderen in nationaal en internationaal perspectief. In: Heerma van Voss GJJ, Marwijk Kooy AG van (red.) *De oudere werkende en het sociaal recht. Monografieën Sociaal Recht nr. 76*, Deventer: Wolters Kluwer. 7-16. [link](#)
- Goudswaard KP (2020), Hervorming van het pensioenstelsel. In: Heerma van Voss GJJ, Marwijk Kooy AG van (red.) *De oudere werkende en het sociaal recht. Monografieën Sociaal Recht nr. 76*, Deventer: Wolters Kluwer. 219-236. [link](#)
- Kantarci, T, Been, J & Van Soest AHO (2020), How will disabled workers respond to a higher retirement age? *Netspar Design Paper*, forthcoming.
- Koning P (2020), Is het glas halfvol of halfleeg? Het gebruik van kennis over effectiviteit in de gemeentelijke re-integratiepraktijk. In: Bosselaar H (red.) *Met andere ogen. Onderzoekers over 5 jaar Participatiewet*, Den Haag: Boom Bestuurskunde. 159-173. [link](#)
- Koning P & Vethaak H (2020), WIA-aanvragers hebben steeds grotere afstand tot de arbeidsmarkt, *Economisch Statistische Berichten* 105(4784). 24 maart 2020. [link](#)
- Vliet OP van, Caminada CLJ, Goudswaard KP & Wang J (2020), Poverty reduction among older people through pensions: a comparative analysis. In: Greve B (red.) *Routledge International Handbook of Poverty*. Routledge international handbooks London-New York: Routledge. 363-375. [link](#)
- Zijlstra W, De Bresser J, Knoef MG (2020), Keuzes tijdens de pensioenopbouw: de effecten van nudging met volgorde en standaardopties. *Netspar Design paper 157*. [link](#)

2019

- Bakker VB & Vliet OP van (2019), Social Investment, Employment Outcomes and Policy and Institutional Complementarities: A Comparative Analysis across 26 OECD countries, Department of Economics Research Memorandum 2019.01, Leiden University. [link](#)
- Been J, Rohwedder S & Hurd MD (2019), Does home production replace consumption spending? Evidence from shocks in housing wealth in the Great Recession, *Review of Economics and Statistics*. [link](#)
- Been J, Rohwedder S & Hurd MD (2019), Minder werken gaat samen met meer huishoudproductie, *Economisch Statistische Berichten* 104(4771), 14 maart 2019. [link](#)
- Caminada K & Goudswaard K (2019), Fiscaal beleid leidt tot grote verschillen in lastendruk, in: Cnossen S & Jacobs B (red), *Ontwerp voor beter belastingstelsel*, Amsterdam: ESB. 214-224. [link](#)

- Caminada K, Goudswaard K, Wang C & Wang J (2019), Has the redistributive effect of social transfers and taxes changed over time across countries?, *International Social Security Review* 72(1): 3-31. [link](#)
- Caminada K, Wang J, Goudswaard K & Wang C (2019), Relative income poverty rates and poverty alleviation via tax/benefit systems in 49 LIS-countries, 1967-2016 LIS Working Paper Series nr. 761. [link](#)
- Caminada CLJ, Goudswaard KP, Wang C & Wang J (2019), Income inequality and fiscal redistribution in 31 countries after the crisis, *Comparative Economic Studies* 61(1): 119-148. [link](#)
- Caminada K & Wang J (2019), The Leiden LIS Budget Incidence Fiscal Redistribution Dataset on Relative Income Poverty Rates (dataset). [link](#)
- Deursen C van, Koning PWC, García Gomez P & Riumallo Herl C (2019), Op de drempel van arbeidsongeschiktheid. De gevolgen voor werk en inkomen van wel of geen uitkering. UWV kennisverslag nr. 2019-01: Kenniscentrum UWV. [link](#)
- Godard M, Koning P & Lindeboom M (2019), Targeting Disability Insurance Applicants with Screening, IZA Discussion paper 12343. [link](#)
- Knoef MG (2019), Met datascience een passend pensioenadvies, *Pensioen bestuur & management* 16(1): 39-40. [link](#)
- Koning P (2019), Banenafpraak en quotumregeling: snapt u het nog?, *sociaalweb.nl*, 12 augustus 2019. [link](#)
- Koning P (2019), Terug van nooit weggeweest: loondoorbetaling bij ziekte (deel 2), *ESB Blog*, 4 februari 2019. [link](#)
- Koning P (2019), Verleden, heden en toekomst van de arbeidsongeschiktheid, *Economisch Statistische Berichten* 104(4772), p 151-153. [link](#)
- Koning P & Vethaak H (2019), ‘Decomposing Employment Trends of Disabled Workers’, IZA institute of labor economics, discussion paper 12775. [link](#)
- Kools L & Knoef M (2019), ‘Health and consumption preferences; estimating the health state dependence of utility using equivalence scales’, *European Economic Review* 113: 46-62. [link](#)
- Kools L & Koning P (2019), Graded Return-to-Work as a Stepping Stone to Full Work Resumption, *Journal of Health Economics* 65, p. 189-209. [link](#)
- De Nardi M, Fella G, Knoef MG, Paz-Pardo G & Ooijen R van (2019), Family and Government Insurance: Wage, Earnings, and Income Risks in the Netherlands and the U.S. NBER Working Paper Series no. 25832. [Working paper]. [link](#)
- Vliet OP van & Wang J (2019), The Political Economy of Social Assistance and Minimum Income Benefits: A Comparative Analysis across 26 OECD Countries, *Comparative European Politics* 17(1): 49-71. [link](#)
- Vliet OP van (7 juni 2019), Globalisering, migratie en technologische vooruitgang: gevolgen voor arbeidsmarkt en sociale zekerheid (Oratie. Instituut voor Fiscale en Economische Vakken, Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden). Leiden: Universiteit Leiden. [link](#)

- Vliet OP van, Caminada K, Goudswaard K & Wang J (2019), Poverty reduction among older people through pensions: a comparative analysis, in: Bent Greve (eds.), *Handbook of Poverty* (Chapter 29): 363-375.

2018

- Bresser J de, Knoef MG & Kools L (2018), Cutting One's Coat According to One's Cloth: How did the Great Recession affect retirement resources and expenditure goals? *Netspar Academic Series* nr. 05/2018-029. [link](#)
- Caminada CLJ, Goudswaard KP, Vliet OP van & Bakker VB (2018), Verschillen in niveau en ontwikkeling van de inkomensongelijkheid, -herverdeling en -armoede in Nederland en België sinds 1995, *Department of Economics Research Memorandum* 2018.02, Leiden University. [link](#)
- Caminada K, Knoef M & Goudswaard K (2018), Toenemende spreiding in de drukverdeling van inkomensheffingen, *Weekblad fiscaal recht* 7256, 4 oktober 2018: 1245-1253. [link](#)
- Cammeraat E, Jongen ELW & Koning PWC (2018), Investeren in jongeren tijdens de Grote Recessie, *Economisch Statistische Berichten* 103(4761): 220-223. [link](#)
- Cammeraat E, Jongen ELW & Koning PWC (2018), Investeren in jongeren tijdens de Grote Recessie, *Economisch Statistische Berichten* 103(4761). [link](#)
- Hassink W, Koning, P & Zwinkels, W (2018), Do Firms with Low Disability Risks Opt Out from Public to Private Insurance?, *B.E. Journal of Economic Analysis and Policy* 18(1): 1-11. [link](#)
- Knoef MG (2018), Dromen over een goed pensioen: origami en datascience, *TPEdigitaal* 12(2): 82-94. [link](#)
- Kools L & Koning PWC (2018), Graded Return-to-Work as a Stepping Stone to Full Work Resumption, *IZA Discussion Paper Series* nr. 11471. [link](#)
- Marimpi M & Koning P (2018), Youth Minimum Wages and Youth Employment, *IZA Journal of Labor Policy*, 7:5. [link](#)
- Vliet O van & Wang J (2018), The Political Economy of Social Assistance and Minimum Income Benefits: A Comparative Analysis across 26 OECD Countries, *Comparative European Politics*. doi: 10.1057/s41295-017-0109-7. [link](#)
- Wang J, Caminada K, Goudswaard KP & Wang C (2018), Income polarization in 31 European countries and Europe wide, 2004-2012, *Cambridge Journal of Economics* 42(3): 797-816. [link](#)

2017

- Been J, Caminada K, Goudswaard KP & Vliet OP van (2017), Public/private pension mix, income inequality, and poverty among the elderly in Europe: an empirical analysis using new and revised OECD data, *Social Policy and Administration* 51(7): 1079-1100. [link](#)

- Brüggem L & Knoef MG (2017), Pensioen: de beperkte aandacht voor sparen voor later. In: Dur R. (red.) Gedragseconomie en beleid, *Preadviezen voor de Koninklijke Vereniging voor Staathuishoudkunde*: 31-37. [link](#)
- Caminada K (2017), Internationale inkomensverhoudingen na de crisis, *Economische Statistische Berichten* 102(4755): 587. [link](#)
- Caminada K (2017), Stabiele inkomensverhoudingen door toegenomen (fiscale) herverdelingsinspanningen in Nederland, in: Fiscale vernieuwing op komst? *Ars Notariatus* 165, Wolters Kluwer: 3-28. [link](#)
- Caminada K & Goudswaard K (2017), De inkomensverdeling van ouderen internationaal vergeleken, *Geront Tijdschrift over ouder worden & maatschappij* 19(3): 10-13. [link](#)
- Caminada K, Goudswaard K & Been J (2017), Neemt de inkomensongelijkheid in Nederland toe? in: Chkalova K, Genabeek J van, Sanders J, Smits W. (red.), *Dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt. De focus op ongelijkheid*, Den Haag: CBS/TNO: 85-100. [link](#)
- Caminada K, Goudswaard K & Been J (2017), De ontwikkeling van inkomensongelijkheid en inkomensherverdeling in Nederland 1990-2014: achtergrondinformatie, *Department of Economics Research Memorandum* 2017.02, Leiden University. [link](#)
- Caminada K, Wang J, Goudswaard K & Wang C (2017), Income inequality and fiscal redistribution in 47 LIS-countries, 1967-2014, *LIS Working Paper Series* #724. [link](#)
- Cammeraat E, Jongen ELW & Koning P (2017), Preventing NEETs During the Great Recession. The Effect of a Mandatory Activation Program for Young Welfare Recipients, *IZA Working paper* 11090. [link](#)
- Goudswaard, KP (2017), Het nivelleringsfeestje houdt aan, *TPEdigitaal* 11(3): 44-48. [link](#)
- Goudswaard KP & Caminada K (2017), Pensioenen voor zelfstandigen. In: Kremer M., Went R., Knottnerus A. (Eds.) *Voor de zekerheid. De toekomst van flexibel werk en de moderne organisatie van arbeid*, WRR-Verkenning. no. 36 Den Haag: Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 231-255. [link](#)
- Koning P & Sonsbeek J van (2017), Making Disability Work? The Effect of Financial Incentives on Partially Disabled Workers, *Labour Economics* 2017(47): 202-215. [link](#)
- Vliet O van (2017), Bijstandsuitkeringen in veel OESO-landen gedaald, *Sociaal Bestek* 2017/2018(6): 58-59. [link](#)
- Vliet O van & Wang J (2017), The Political Economy of Social Assistance and Minimum Income Benefits: A Comparative Analysis across 26 OECD Countries, *Comparative European Politics* doi.org/1057/s41295-017-0109-7. [link](#)
- Vriend S, Knoef M, Lammers M & ter Weel B. Inkomensmobiliteit in Nederland 2001-2014. *SEO-rapport nr. 2017-10*. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek. [link](#)

- Wang J, Caminada K & Wang C (2017), Measuring income polarization for 20 European countries, 2004-2013: A Shapley growth-redistribution decomposition, *Eastern European Economics*, 55(6): 477-499. [link](#)
- Zwinkels W, Knoef MG, Caminada K, Goudswaard KP & Been J (2017), Zelfstandigen zonder pensioen?, *Economisch Statistische Berichten*, 102(4750): 254-256. [link](#)
- Zwinkels W, Knoef MG, Been J, Caminada K & Goudswaard KP (2017), Zicht op ZZP pensioen, *Netspar Industry Paper Series: Design Paper* nr. 91. [link](#)

3.4.2 Overige publicaties

2020

- Atav T, Jongen ELW & Rabaté S (2020), De hogere AOW-leeftijd levert de overheid ook netto flink wat op, *ESB* 105(4783): 137-139. [link](#)
- Been J, Knoef MG & Dalhuijsen J (2020), Early-life financial behavior, intergenerational transfers, and employment: Insights from a nudge in student loan policy. *Netspar DP* 06/2020-017. [link](#)
- Been J, Knoef MG & Dalhuijsen J (2020) Uitgelicht: Studieschuld, *ESB* 27 augustus 2020. [link](#)
- Bennaars JH & Vliet OP van (2020), COVID-19 en de arbeidsmarkt: pas op voor de groef!, *Tijdschrift voor arbeidsrecht in context* 9(2): 63-64. [link](#)
- Boer HW de & Jongen ELW (2020), Analysing Tax-Benefit Reforms in the Netherlands: Using Structural Models and Natural Experiments *IZA Discussion Paper Series* nr. 12892. Bonn: IZA. [link](#)
- Caminada K (2020), Vijf jaar na de introductie van het sociaal leenstelsel: kosten en baten van het hoger onderwijs, *Bestuurskundige Berichten* 35(1 - februari 2020): 14-20. [link](#)
- Gercama L, Sonsbeek JM van & Koopmans P (2020), Uitkeringselasticiteiten werkloosheid (Kansrijk arbeidsmarktbeleid) *CPB Achtergronddocument*. Den Haag: CPB. [link](#)
- Heyma A, Vervliet T, Lammers M & Schwartz T (m.m.v. Pierre Koning) (2020), Ervaringen met persoonlijke dienstverlening door UWV in de WW. Eerste resultaten experimenteel onderzoek 2018-2019, *SEO Rapport* 2020-08.
- Jongen ELW & Koning PLW (2020), Lessen voor de NOW, *CPB Coronapublicatie*. [link](#)
- Knoef MG, Been J & Van Putten M (2020), Pensioenbewustzijn verhogen met brieven en sociale media. *Netspar Design paper* 147. [link](#)
- Koning PLW & Koopmans C (2020), Onafhankelijke reactie op “Evaluatiedoorlichting fiscale regelingen 2010-2018”. [link](#)

- Koon L, Lammers M & Luiten W (m.m.v. Pierre Koning) (2020), Haalbaarheidsanalyse Wajong dienstverlening UWV. Mogelijkheden voor een effectmeting van de dienstverlening van UWV aan Wajongers, *SEO-rapport*.
- Platform Toekomst van Arbeid (2020) Investeren in mensen. Concrete voorstellen tot een grotere waarde van werk, 28 juni 2020. [link](#)
- Sonsbeek JM van, Berkhout E & Koopmans P (2020), Uitkeringselasticiteiten arbeidsongeschiktheid (Kansrijk arbeidsmarktbeleid) *CPB Achtergronddocument*. Den Haag: CPB. [link](#)
- Yildiz B, Schuring M, Knoef MG & Burdorf A (2020), Chronic diseases and multimorbidity among unemployed and employed persons in the Netherlands: a register-based cross-sectional study, *BMJ Open* 10(e035037): 1-9. [link](#)
- Zoonen L van, Schokker L, Schuring M, Knoef MG, Burdorf A, Yildiz B, Kooij M van & Moors F (2020), Wat werkt voor wie? Resultaten van het onderzoek naar de inzet van big data voor het verbeteren van het re-integratietraject. Leiden-Delft-Rotterdam: Leiden-Delft-Erasmus Centre for BOLD Cities.

2019

- Bosch N, Jongen ELW, Leenders W & Möhlmann J (2019), Non-Bunching at Kinks and Notches in Cash Transfers in the Netherlands, *International Tax and Public Finance* (12-07-2019). [link](#)
- Jongen ELW & Stoel M (2019), The Elasticity of Taxable Labour Income in the Netherlands, *De Economist* (27-08-2019): 1-28. [link](#)
- Thewissen SH & Vliet OP van (2019), Competing with the Dragon: Employment effects of Chinese trade competition in 17 sectors across 18 OECD countries, *Political Science Research and Methods* 7(2): 215-232. [link](#)
- Tijhuis O & Goudswaard K (2019), Naar een uniform arbeidscontract?, *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* 35(1): 141-156. [link](#)
- Vollaard B, Knoef MG & Dijk T van (2019), Het effect van een alternatief detentieregime op gedrag en gezondheid van gedetineerden. Een experiment in een penitentiaire inrichting. Tilburg & Leiden: Tilburg University & Universiteit Leiden. [link](#)

2018

- Boer HW de, Jongen ELW & Mastrogiacomo M. (2018), Tax-benefit reforms and structural models for labour supply. In: Haan J de Parlevliet J (red) *Structural Reforms – Moving the Economy Forward*. Cham: Springer. 239-264. [link](#)
- Das M & Knoef MG (2018), Experimental and Longitudinal Data for Scientific and Policy Research: Open Access to Data Collected in the Longitudinal Internet Studies for the Social Sciences (LISS) Panel. In: Crato N, Paruolo P (red) *Data-Driven Policy Impact Evaluation: How Access to Microdata is Transforming Policy Design*. Cham: Springer. 131-146. [link](#)

- Knoef MG, (2018), Big Data: oplossing voor alles? *Sociaal Bestek*, 80(5): 17.
- Kools L & Knoef MG (2017), Health and the Marginal Utility of Consumption: Estimating Health State Dependence using Equivalence Scales, *Netspar Academic Series* nr. 04/2017-008. Tilburg: Netspar. [link](#)
- Muns S, Knoef M & Soest A van (2018), Verschil in levensverwachting tussen lage en hoge inkomens is verder gestegen, *Me Judice*. [link](#)
- Thewissen SH & Vliet OP van (2018), Chinese Imports and Domestic Employment Across 18 OECD Countries, *VOX CEPR Policy Portal* (6 september 2018). [link](#)
- Thewissen SH, Vliet OP van & Wang C (2018), Taking the Sector Seriously: Data, Developments, and Drivers of Intra-sectoral Earnings Inequality, *Social Indicators Research* 138(3): 1023-1048. [link](#)
- Vliet OP van & Thewissen SH (2018), Minder binnenlandse werkgelegenheid door Chinese import, *Me Judice* (28 augustus 2018). [link](#)

2017

- Been J & Vliet O van (2017), Early retirement across Europe. Does non-standard employment increase participation of older workers?, *Kyklos* 70(2): 163-188. [link](#)
- Berge W van den, Jongen ELW & Wiel K van der (2017), Using Tax Deductions to Promote Lifelong Learning: Real and Shifting Responses, *CPB Discussion Papers* nr. 353. The Hague: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. [link](#)
- Groot N de & Koning PWC (2017), Leidt premiedifferentiatie voor werkgevers tot minder arbeidsongeschiktheid?, *TPedigitaal* 11(2): 64-82. [link](#)
- Koning PWC & Sonsbeek JM van (2017), Actief arbeidsmarktbeleid tussen theorie en praktijk, *Sociaal Bestek* 2017(juni/juli): 11-12. [link](#)
- Koning PWC, Vogels E & Lange M de (2017), De onderkant van de arbeidsmarkt en actief arbeidsmarktbeleid in internationaal perspectief, *TPedigitaal* 11(1): 1-16. [link](#)
- Koning PWC (2017), Sociale zekerheid en arbeidsmarkt in het Regeerakkoord, *TPedigitaal* 11(3): 11-15. [link](#)

3.4.3 Voordrachten en onderzoekpresentaties

2020

- J Been, panel “Retirement Savings Adequacy – Is the Dutch pension model Miss World?”, Symposium Economic Security and Global Aging 2020, september 2020.
- J Been, E Suari-Andreu, MG Knoef, presentatie “Consumption and time use responses to unemployment”, Virtual European Economic Association, augustus 2020.
- J Been, E Suari-Andreu, MG Knoef, presentatie “Consumption and time use responses to unemployment”, KVS New Paper Series, juni 2020.

- J Been, E Suari-Andreu, MG Knoef, presentatie “Consumption and time use responses to unemployment”, Leiden University Department of Economics New Papers Series, maart 2020.
- K Caminada, bijdrage radioprogramma Science071 over kinderarmoede in Nederland, 1 juli 2020, <https://sleutelstad.nl/programma/science071/uitzending/2020-07-01/?uur=2&start=2051>.
- K Caminada, panel ”Ons belastingstelsel na corona”, Nederlandse Orde van Belastingadviseurs, Nieuwspoor / Belastingpoort, Den Haag, 25 juni 2020.
- K Caminada, bijdrage “Kansrijk belastingbeleid”, ten behoeve van Centraal Planbureau, Den Haag, 11 maart 2020.
- K Caminada, gastcollege “Dimensions of Global Inequality: Wealth, Income & Relative Income Poverty Rates”, Seminar Economic Policy – Capital and Tax Avoidance, Erasmus Universiteit Rotterdam, 3 maart 2020.
- KP Goudswaard, panelbijdrage “De lage rente en het pensioenstelsel”, Netspar Pensioen en Wetenschap Jaarcongres, online, 29 september 2020.
- KP Goudswaard, Inleiding “Het pensioenakkoord: wat moet er nog worden uitgewerkt en opgelost?”, Netspar online event voor bestuurders, Hilversum, 26 augustus 2020.
- KP Goudswaard, Inleiding Rondetafelgesprek Tweede Kamer over “Ouderdomsregelingen”, Den Haag, 3 februari 2020.
- KP Goudswaard, Coreferaat “Social Security and Retirement Around the World”, Netspar International Pension Workshop, Leiden, 22 januari 2020.
- MG Knoef, Vrouwen in institutioneel Pensioen (ViiP) herfst-webinar “Het pensioenakkoord: uitlegbaar en solidair?”, 15 oktober 2020.
- MG Knoef, CNV webinar “pensioencommunicatie”, 30 september 2020.
- MG Knoef, European Economic Association conference 2020, presentation “Sledgehammers or precision instrument? Heterogeneous default effects on retirement saving”, 28 augustus 2020, online.
- MG Knoef, IZA/SOLE Transatlantic Meeting for Labor Economists, presentation “The effects of welfare receipt on crime”, July 9-10 2020, online.
- MG Knoef, Conferentie “Pensioenakkoord... en nu” nav het pensioenakkoord, plenaire spreker over de maatschappelijke acceptatie van het akkoord, 7 juli 2020, online (500 deelnemers, waaronder veel pensioenfondsbestuurders).
- MG Knoef, International Pension Research Association (IPRA) conference, presentation “Raising Pension Awareness through Social Media”, 26 juni 2020, online.
- MG Knoef, Journalistenbijeenkomst nav het pensioenakkoord, presentatie “Pensioencontract: uitlegbaarheid”, 23 juni 2020.
- MG Knoef, Kenniswebinar SPIN, presentatie “Uitgaven na pensionering”, 18 juni 2020.

- MG Knoef, SER expertbijeenkomst over inkomens- en kansongelijkheid, presentatie “Padafhankelijkheid”. 28 mei 2020, online.
- MG Knoef, Seminar Maastricht University, presentatie “Welfare benefits and crime”, 10 mei 2020, online.
- MG Knoef, “Mind the gap!” AFM Seminar, Amsterdam, 10 maart 2020.
- MG Knoef, lezing “Economie van alledag: van studielening tot pensioen”, culturele studentenvereniging Prometheus, Leiden, 4 maart 2020.
- MG Knoef, presentatie “Pensioencommunicatie”, Pensioenlab Academie, Utrecht, 3 maart 2020.
- MG Knoef, gastcollege “Sparen voor later en het leven van een professor”, Basisschool “Het volle leven”, Den Haag.
- MG Knoef, presentatie “Boomers & Millennials: the economics of a generation gap”, University of Amsterdam, 20 January 2020.
- P Koning, “Omgaan met kennis over effectiviteit van re-integratie”, online. workshop n.a.v. boekpresentatie ‘Met andere ogen’, online, 25 juni 2020.
- P Koning, presentatie “Beleidsonderzoek aanbesteden en begeleiden”, SZW, 12 maart 2020.
- P Koning, Discussant “The relationship between sickness leave and job-interruption: evidence from severe health shocks”, Netspar conference, Leiden, 23 januari 2020.
- H Vethaak, presentatie “Empirical Evaluation of Broader Job Search Requirements for Unemployed Workers”, IZA/Sheffield Workshop on Evaluating Labor Market Policies: New Data and New Approaches, Sheffield, september 2020.
- H Vethaak, Presentatie “Decomposing employment trends of disabled workers”, Irdes-Dauphine Workshop on Applied Health Economics and Policy Evaluation, Parijs, juni 2020.
- H Vethaak, Presentatie “Decomposing employment trends of disabled workers”, EALE, Berlijn, juni 2020.
- H Vethaak, Presentatie “Empirical Evaluation of Broader Job Search Requirements for Unemployed Workers”, KVS new paper sessions, Den Haag, juni 2020.
- H Vethaak, Presentatie “Decomposing employment trends of disabled workers”, CPB, Den Haag, februari 2020.
- O van Vliet, Spreker tijdens Expertforum Nationale DenkTank 2020 over “Welzijn, welvaart en regie voor middengroepen”, Haarlem, 8 oktober 2020.
- O van Vliet, Voordracht “Citizenship, Migration and Global Transformations”, Symposium Universiteit Leiden, 6 oktober 2020.
- O van Vliet, te gast in podcast over de Miljoenennota 2021. Podcast Leidse Arbeidsvitaminen, Leiden, 16 september 2020.
- O van Vliet, Voordracht “Veranderingen in het midden van de arbeidsmarkt en gevolgen voor sociaaleconomisch beleid”, Nationale DenkTank, Driebergen, 20 augustus 2020.

- O van Vliet, Webinar: Olaf van Vliet in gesprek met Ruben Houweling – Een tweegesprek over nieuwe sociale zekerheid: “wendbaar, toekomstbestendig en meer virusproof!” Virtueel NGSZ-Café. Nederlands Genootschap Sociale Zekerheid, 25 juni 2020.
- O van Vliet, Discussiant tijdens het seminar “The post-Covid-19 labour market”, Seminarserie Hervorming van sociale regelgeving, Universiteit Leiden, 24 juni 2020, online.
- O van Vliet, “Flexibilisering arbeidsmarkt, flexibilisering onderwijs: Leven Lang Leren in Leiden”, Voordracht voor de Denktank Flexibilisering Universiteit Leiden, 16 januari 2020.

2019

- VB Bakker, Presentatie poster “Quantity over quality? Just more or also better jobs due to social investment?”, InGRID-2 Expert Workshop 'Measuring job quality: new data and methods', Centre d'études de l'emploi et dus travail (CEET) du Conservatoire national des arts et métiers (Cnam), Noisy-le-Grand, 18-20 september 2019.
- VB Bakker, Presentatie paper “Social Investment, Institutional Complementarity and Employment: A Comparative Analysis across 26 OECD countries”, New Paper Sessions, Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde en Universiteit Leiden, Den Haag, 24 mei 2019
- VB Bakker, Presentatie paper ‘Social Investment, Institutional Complementarity and Employment: A Comparative Analysis across 26 OECD countries’, Social Situation Monitor Research Seminar on Social Investment, European Commission, Brussel, 29 januari 2019.
- K Caminada, boekpresentatie “Ontwerp van een beter belastingstelsel”, Den Haag, 13 december 2019.
- K Caminada, presentatie “Kansrijk armoedebeleid”, ten behoeve van Centraal Planbureau, Leiden / Den Haag, 24 oktober 2019.
- K Caminada, voordracht “Toeslagencircus”, Expertmeeting, Ronde tafel IBO Toeslagen, Den Haag, 11 oktober, 2019.
- K Caminada, Presentation “Poverty and poverty reduction(among children) by T/B-systems in 49 countries: best-practices and mutual learning”, Jaarcongres Schulden & Armoede, Amersfoort, 20 september 2019.
- K Caminada, Presentatie “Miljoenennotadebat Prinsjesdag”, Faculteit Governance & Global Affairs, Den Haag, 17 september 2019.
- K Caminada, Voordracht “Fiscaal beleid leidt tot grote verschillen. Verdelingsgevolgen van fiscaal participatiebeleid en maatvoering van fiscale discriminatie: wat betekent het beleid voor de (inkomens-) ongelijkheid en de maatschappelijke scheidslijnen?”, Leiden Revisited, Leiden, 30 augustus 2019.

- K Caminada, “Presentation Redistribution and Taxing the Rich & Wealthy – Incomes at the bottom and the top in 49 LIS countries 1967-2016”, Midterm Review Evaluation research program Reform of Social Legislation, Leiden Law School, Leiden, 28 June 2019.
- K Caminada, Presentation “Taxing the Rich & Wealthy – Incomes at the bottom and the top in 49 LIS countries 1967-2016”, MATRA Rule of Law Training Programme Public Finance Management, Leiden, 27 June 2019.
- K Caminada, Presentatie paper “Heterogeneity income tax ratios. Causes, dimensions and development of tax discrimination in the Netherlands”, 2019 Cnossen Forum: Tax by Design for the Netherlands, Erasmus School of Economics & Ministry of Finance, 24 May 2019.
- K Caminada, Gastcollege “Dimensions of (Global) Inequality: Wealth, Income & Relative Income Poverty Rates”, Seminar Economic Policy, Erasmus University Rotterdam, 4 March 2019.
- K.P. Goudswaard, Gastcollege "Achtergronden en uitwerkingsvraagstukken Pensioenakkoord", Pension Executive Program Nyenrode, Breukelen, 9 december 2019.
- KP Goudswaard Presentatie “Pensioenakkoord: hoe nu verder?”, Nationaal Pensioen Forum, Utrecht, 24 september 2019.
- KP Goudswaard Presentatie “De Miljoenennota 2020 en sociaal-economische hervormingen”, Miljoenenontbijt VNO-NWC, Leiden, 18 september 2019
- KP Goudswaard, Coreferaat “Individual versus Household Taxation”, opgesteld t.b.v. Cnossen Forum, Rotterdam, 24 mei 2019
- ELW Jongen, Presentation ‘The added worker effect in the Netherlands before and during the great recession’, EALE, Uppsala, September 2019
- MG Knoef, ACIS symposium over de waarde van financieel advies, “Hoe wetenschappelijke inzichten de waarde van financieel advies kunnen vergroten. Door meten tot weten.” Amsterdam, 13 December 2019.
- MG Knoef, PGGM Christmas lecture, December 2019, Zeist.
- MG Knoef, Dag van het gedrag. Using behavioral insights to speed up the rate of energy-efficient renovations? What can we learn from the pension domain. 28 November 2019, The Hague.
- MG Knoef, Older workers: health and unemployment, keynote speaker Workshop on Older Workers’ Skills and Labour Market Behaviour, Maastricht University 22-23 November 2019.
- MG Knoef, Visiting lecturer ‘Masterclass pension innovation’, TIAS School for Business and Society, November 2019.
- MG Knoef, Presentatie ‘Brengt het pensioenakkoord pensioen dichterbij de mensen?’, UvA Amsterdam, november 2019.

- MG Knoef, Presentatie 'Big help or Big brother? Data en economische keuzes vanuit burgerperspectief', Conferentie 'Door de bril van de burger: burgerperspectief in onderzoek' van Instituut Gak, Den Haag, 4 oktober 2019.
- MG Knoef, Presentation 'Big data for re-integration', G4 workshop Work & Income, Rotterdam, september 2019.
- MG Knoef, Keynote 'Dromen over een goed pensioen', yearly conference Pensioenorde, Hilversum, June 2019.
- MG Knoef, Presentatie 'Raising pension awareness through letters and social media; evidence from a randomized and quasi-experiment', Experimental Finance Conference, Copenhagen June 2019.
- MG Knoef, Visiting lecturer 'Nyenrode Executive Pensions Program. Over: De toereikendheid van pensioen', Juni 2019.
- MG Knoef, Presentatie 'Hoe navigeren we mensen naar een goed pensioen? Door meten tot weten', Montae studie dag, Utrecht, mei 2019
- MG Knoef, 'Ga je mee verdwalen? Een goede pensioentool weet de weg', Conferentie Pensioenfederatie, Verbond van Verzekeraars en Netspar, Den Haag, mei 2019.
- MG Knoef, Presentatie 'Less time means less crime? Evidence from a mandatory activation program for welfare recipients', KVS new paper sessions, The Hague, May 2019.
- MG Knoef, Seminar 'Raising pension awareness through letters and social media; evidence form a randomized and quasi-experiment', Ca' Foscari University, Venice, February 2019.
- MG Knoef, 'Optimaal sparen en consumeren gedurende de levensloop', bestuur PFZW, Rhederoord, Januari 2019.
- P Koning, Presentatie 'De effectiviteit van arbeidsdienstverlening: wat weten we en wat weten we nog niet?', "Regionale samenwerking voor de arbeidsmarkt". SER/StvdA bijeenkomst, Utrecht, 19 Juni 2019.
- P Koning, Expert meeting 'Kwantitatief inzicht verdringing arbeidsmarkt, SZW, 27 maart 2019.
- P Koning, Presentatie 'Disability Economics workshop, Targeting disability insurance benefits with screening' ULB, Brussel, 26 juni 2019. P Koning, Guest lecture 'Active Labor Market Policies', Tilburg University, 15 maart 2019.
- P Koning, Discussant, 'The impact of the disability insurance reform on work resumption and benefit substitution in the Netherlands', NETSPAR conference, 23 januari 2019.
- H Vethaak, Presentatie 'Decomposing employment trends of disabled workers', Nederlandse Arbeidsmarktdag, Utrecht, oktober 2019.
- H Vethaak, Seminar 'Decomposing employment trends of disabled workers', UWV Sloterdijk, september 2019.

- H Vethaak, Seminar ‘Decomposing employment trends of disabled workers’, University Bergen, augustus 2019.
- H Vethaak, Presentatie ‘Decomposing employment trends of disabled workers’, KVS new paper sessions, Den Haag, mei 2019.
- O van Vliet, Voordracht ‘Social protection in Europe: Developments, challenges and lessons’, Shanghai University of Finance & Economics, Shanghai, 7 december 2019.
- O van Vliet, Voordracht ‘Immigration and EU welfare states’, Leiden Interdisciplinary Migration Seminars, Leiden, 29 oktober 2019.
- O van Vliet, Voordracht ‘Immigration and EU welfare states: Does the type of migration matter’, Nederlandse Arbeidsmarktdag, Utrecht, 10 oktober 2019.
- O van Vliet, Ontdek Wetenschap. Nacht van Ontdekkingen, Leiden, 21 september 2019.
- O van Vliet, Presentatie ‘Bijstandsuitkeringen in internationaal perspectief’, iBestuur Congres, 3 juli 2019.
- O van Vliet, Oratie ‘Globalisering, migratie en technologische vooruitgang: gevolgen voor arbeidsmarkt en sociale zekerheid. Leiden, 7 juni 2019.
- O van Vliet, Organisatie, ‘In gesprek met de Commissie Regulering van Werk (Commissie Borstlap)’, NGSZ i.s.m. Ministerie SZW, 8 april 2019.
- O van Vliet, Presentatie ‘De veranderende arbeidsmarkt als gevolg van technologische ontwikkelingen’, Pensioenfonds Zorg en Welzijn, 18 januari 2019.

2018

- VB Bakker, Presentatie ‘Work in progress (een geüpdatete versie van het Social Investment paper)’, Wetenschapsmiddag van het Wetenschappelijk Bureau voor de Vakbeweging de Burcht, Amsterdam, 14 februari 2018.
- VB Bakker, Presentatie paper ‘Social Investment, Institutional Complementarity and Employment’, 7e ESPAnet Nederland/Vlaanderen Onderzoekersdag Contouren van een nieuwe verzorgingsstaat?, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 31 januari 2018.
- J Been, Presentation paper: ‘Optimal age-dependent Unemployment Insurance’, 8th Workshop on Labour Economics and Social Policy, Dresden, March 22-23, 2018.
- J Been, Presentatie paper: ‘Households’ consumption spending and home production responses to retirement: Do retirees substitute consumption spending?’, Netspar International Pension Workshop, Leiden, the Netherlands, January 17-19, 2018.
- K Caminada, Presentation ‘Poverty and poverty reduction (among children) by T/B-systems in 49 countries best-practices and mutual learning’, Sociaal Economische Raad, thema Arbeidsparticipatie en armoede, Den Haag, 19 december 2018.
- K Caminada, Presentation ‘Poverty and poverty reduction (among children) by T/B-systems in Europe: best-practices and mutual learning’, Masters Honours Class on Child poverty, Leiden University, Leiden, 15 November 2018.
- K Caminada, Presentation ‘Global challenge on tax expenditures?, seminar Pathways to global tax governance. Perspectives from the Netherlands and the Think20 network’, The Hague 7 November 2018.

- K Caminada, Voordracht 'Income inequality and fiscal redistribution in 31 countries after the crisis', Nederlandse Economen Dag, Amsterdam, 6 november 2018.
- K Caminada, Invited Guest Lecture 'Incomes at the bottom and the top. Dimensions of (Global) Inequality, Top Incomes, Wealth and Poverty in an International Perspective', Shanghai University of Finance and Economics, Shanghai, 29 October 2018.
- K Caminada, 'Presentatie Fiscaal beleid leidt tot grote verschillen: Verdelingsgevolgen van fiscaal participatiebeleid en maatvoering van fiscale discriminatie: wat betekent het beleid voor de (inkomens-) ongelijkheid en de maatschappelijke scheidslijnen?', Wim Drees Fonds, Koninklijke Hollandsche Maatschappij der Wetenschappen, Den Haag, 4 oktober 2018.
- K Caminada, Presentatie 'Fiscale discriminatie: wie betaalt (te) veel / weinig belasting? Over de keerzijde van fiscale prikkels ter bevordering van arbeidsparticipatie en economische zelfstandigheid van partners', Rijswijk, 28 augustus 2018.
- K Caminada, Presentation 'Income inequality and fiscal redistribution in 47 LIS-countries, and Sneak Preview At-Risk-of-Poverty, 1967-2016', 25th International Research Seminar of the Foundation for International Studies on Social Security, Sigtuna, Sweden, June 2018.
- K Caminada, Presentatie 'Taxing the Rich & Wealthy – Fiscal Redistribution and Poverty in 47 LIS-countries 1967-2016', MATRA Training Public Finance Management, Den Haag, 13 juni 2018.
- K Caminada, Presentatie paper 'Verschillen in niveau en ontwikkeling van inkomensongelijkheid, -herverdeling en -armoede in Nederland en België sinds 1995', Studiedag 'De Sociale Staat van België en Nederland', Universiteit Antwerpen, 25 mei 2018.
- K Caminada, Voordracht en position paper voor rondetafelgesprek op verzoek van De vaste commissie voor Financiën van de Tweede Kamer over de 'Arbeidsinkomensquote (arbeidsinkomens- en kapitaalverdeling)', Den Haag, 15 mei 2018.
- K Caminada, Voordracht 'Meten is weten ...', Middag van de inkomensongelijkheid, Centraal Bureau voor de Statistiek en Universiteit Leiden, Den Haag, 24 april 2018.
- K Caminada, Gastcollege 'Dimensions of Global Inequality: Wealth, Income & Relative Income Poverty Rates', Seminar Economic Policy – The Political Economy of Globalization, Erasmus Universiteit Rotterdam, 6 maart 2018.
- K Caminada, Gastcollege 'Is Nederland Piketty-proof? Over stabiele inkomensverhoudingen via toenemende herverdeling van belastingheffing in internationaal perspectief', Honours College Descartes Universiteit Utrecht, 21 februari 2018.
- KP Goudswaard, Inleiding 'Pensioenhervorming: een vertraagde processie van Echternach', Alumnidag Nyenrode, Breukelen, 30 november 2018.
- KP Goudswaard, Guest lecture 'Rising inequality: what is the role of social transfers and taxes? A cross country comparison', Shanghai University of Finance and Economics, Shanghai, 29 oktober 2018.
- KP Goudswaard, Gastcollege 'Op weg naar een nieuw pensioenstelsel', Nyenrode Executive Pensions Program, Breukelen, 1 oktober 2018.

- KP Goudswaard, Cleveringalezing ‘Minder zorg om vergrijzing?’, Londen, 28 november 2018. KP Goudswaard, Lezing over ‘Achtergronden van de pensioenhervorming’, Montae pensioensessie werkgevers, Utrecht 31 mei 2018.
- KP Goudswaard, Inleiding over ‘De stand van zaken in de discussie over pensioenhervorming’, Netspar Bestuursdiner, Den Haag, 12 april 2018.
- KP Goudswaard, Lezing ‘Naar een nieuw pensioencontract’ Montae Educatiesessie pensioenen bestuurders, Utrecht, 7 februari 2018.
- KP Goudswaard, Presentatie ‘Naar een nieuw pensioencontract’, VIVAT, Amstelveen, 24 januari 2018.
- KP Goudswaard, Keynote lezing ‘Hoe ziet het pensioenstelsel er over 10 jaar uit?’, Kring van Pensioenspecialisten, Haarzuilen, 23 januari 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Opting-out verkennen met een experiment?’, Zeist, september 2018.
- MG Knoef, Seminar, ‘Financiën en langdurige zorg’, Ministerie van Financiën. Den Haag, augustus 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Pensioenbewustzijn en zorgen’, Amsterdam, juni 2018.
- MG Knoef, Pop-up lecture ‘Waarom huishoudfinanciën en pensioen wel interessant zijn!’, Haags Vrouwen Netwerk, juni 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Big data as a solution for everything?’, Biennial conference Kennisplatform Werk & Inkomen, Rotterdam, juni 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Mind the gap’, Global Pension Dialogue, Amsterdam, mei 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Early-life financial behavior, intergenerational transfers, and employment: Insights from a nudge in student loan policy’, SEHO conference, Parijs, mei 2018.
- MG Knoef, Presentatie ‘Flexibel met pensioen’, Netspar Anniversary Meeting, Den Haag, april 2018.
- MG Knoef, ‘Cutting one’s coat according to one’s cloth: how did the Great Recession affect retirement resources and expenditure goals?’, CPB lunch seminar, Den Haag, april 2018.
- MG Knoef, Guest lecture, ‘Retirement savings adequacy’, Tilburg, april 2018.
- MG Knoef, Seminar ‘Financiële planning: een toereikend pensioen?’, Volksbank, Utrecht, februari 2018.
- MG Knoef, ‘Een toereikend pensioen?’, Pensioenlab, Utrecht, februari 2018.
- MG Knoef, Seminar, ‘Een toereikend pensioen?’, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, januari 2018.
- P Koning, Workshop ‘Evaluating the Intended and Unintended Effects of Stricter Disability Insurance Screening and Employer Obligations in Disability Insurance. The Case of the Netherlands Social Insurance Research’, Bergen/Norway (keynote speaker), 28-29 november 2018.

- P Koning, Discussant 'Spousal Response to DI benefit cuts', NETSPAR pension day, Leiden, 1 november 2018.
- P Koning, Presentatie 'Graded Work As a Stepping Stone into Full Work Resumption', AHEPE (Applied Health Economics and Policy Evaluation) conference, Parijs, 21-22 juni 2018.
- P Koning, Presentatie 'Use and usefulness of Disability Insurance Experience Rating. Evidence from the Netherlands', IRDES, Parijs, 2 februari 2018.
- P Koning, Presentatie 'Preventing NEETs During the Great Recession – The Effects of a Mandatory Activation Program for Young Welfare Recipients', Zijlstra Centrum Vrije Universiteit Amsterdam, 22 januari 2018.
- P Koning, Presentatie 'Adverse selection in the UK annuity market and the 1956 Finance Act (discussant)', NETSPAR day 2018, 17 januari 2018.
- O van Vliet, Presentatie 'Rising income inequality: Globalisation, technological change or labour unions?'. Conferentie ESPAnet NL, Rotterdam, 31 januari 2018.

2017

- VB Bakker, Presentatie 'Disaggregated Social Investment spending and labour market outcomes in 26 OECD countries', Symposium Hervorming van Sociale Regelgeving, Leiden, 23 oktober 2017.
- J Been, Presentatie 'Economic and psychological aspects of pension choice and communication, Designing freedom of choice and tailor-made solutions within pension schemes', Netspar, Utrecht, December 5, 2017.
- J Been, Presentatie 'Early-life financial behavior, intergenerational transfers, and employment: Insights from a nudge in student loan policy', Dutch Economists Day, Amsterdam, November 3, 2017.
- J Been, Presentatie 'Raising pension awareness through letters and social media: What works for whom? Evidence from a randomized and quasi-experiment', Dutch Economists Day, Amsterdam, November 3, 2017.
- J Been, Presentatie 'Households Consumption and Time Use Responses to Income Losses over the Life-Cycle', Symposium Hervorming van Sociale Regelgeving, Leiden, 23 oktober 2017.
- J Been, Presentatie 'Households consumption spending and home production responses to retirement: Do retirees substitute consumption spending?', Workshop Household Finance and Retirement Savings, CeRP, Turin, October 19-20, 2017.
- J Been, Presentatie 'Early-life financial behavior, intergenerational transfers, and employment: Insights from a nudge in student loan policy', Netspar Pension Day 2017, Utrecht, October 13, 2017.
- J Been, Presentatie 'Raising pension awareness through letters and social media: What works for whom? Evidence from a randomized and quasi-experiment', Netspar Pension Day 2017, Utrecht, October 13, 2017.

- J Been, Presentatie paper ‘Zwinkels W, Knoef MG, Been J, Caminada K & Goudswaard KP, Zicht op ZZP pensioen’, Netspar Workshop "Freedom of choice and pension adequacy", Ortec, Rotterdam, September 26, 2017.
- J Been, Presentatie ‘The Effect of Child Care Subsidies on the Time Allocation and Well-Being of Parents’, 73rd IIPF, Tokyo, August 18-20, 2017.
- J Been, Presentatie paper ‘Households consumption spending and home production responses to retirement: Do retirees substitute consumption spending?’, Society of Economics of the Household, San Diego CA, US, June 25-26, 2017.
- J Been, Presentatie ‘Does home production replace consumption spending? Evidence from shocks in housing wealth in the Great Recession’, CESifo Venice Summer Institute 2017 "New evidence on consumption, household behavior, and inequality", Venice, Italy June 12-13, 2017.
- K Caminada, Presentatie ‘Stabiele inkomensverhoudingen via toenemende herverdeling van belastingheffing, zowel in Nederland, als elders’, Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag, 29 november 2017.
- K Caminada, Presentatie ‘Taxing the Rich & Wealthy – Fiscal Redistribution and Poverty in 47 LIS-countries 1967-2016 in 47 LIS-countries 1967-2014’, MATRA Training Public Finance Management, Den Haag, 15 november 2017.
- K Caminada, Presentatie over ‘Toenemende groep sociaal onbeschermd werkenden mede het gevolg van achterhaald fiscaal regime zzp-ers’, ZZP-congres, Den Haag, 4 november 2017.
- K Caminada, Presentatie ‘Stabiele inkomensverhoudingen door toegenomen (fiscale) herverdelingsinspanningen in Nederland’, Nederlandse Economen Dag, Amsterdam, 3 november 2017.
- K Caminada, Presentatie ‘At risk of poverty and fiscal redistribution in 47 LIS-countries, 1967-2014’, Symposium research program Reform of Social Legislation, Leiden, October 23, 2017.
- K Caminada, Presentatie ‘Stabiele inkomensverhoudingen via toenemende herverdeling van belastingheffing in Nederland, De Staat van Nederland. Terug naar de Feiten’, Experticeentrum Journalistiek, Amsterdam, 3 oktober 2017.
- K Caminada, Voordracht ‘Stabiele inkomensverhoudingen via toenemende herverdeling van belastingheffing in Nederland maakt het stelsel (te) complex. Grand Design of Piecemeal Engineering?’, Formatietafel fiscaliteit, Den Haag, 11 juli 2017.
- K Caminada, Voordracht ‘Ontwikkeling van inkomensongelijkheid en herverdeling in 47 landen 1967-2013’, 24th International Research Seminar of the Foundation for International Studies on Social Security, Sigtuna Sweden, June 5-7, 2017.
- K Caminada, Coreferaat ‘Dimensions of Global Income Inequality, Expertmeeting on Inequality’ with Branko Milanovic, De Nederlandsche Bank, Amsterdam, 13 april 2017.
- KP Goudswaard, Lezing 'Sociaal-economisch beleid in het regeerakkoord van Rutte III', Studentenvereniging Minerva, Leiden, 6 december 2017.

- KP Goudswaard, Presentatie 'Naar een nieuw pensioencontract', Montae, Rijswijk, 29 november 2017.
- KP Goudswaard, Masterclass 'Pensioenstelsel in verandering', Masterclasses financiële journalistiek, Den Haag, 14 november 2017.
- KP Goudswaard, Keynote lezing 'Nieuw pensioencontract voor de toekomst', Pensioen Forum, Utrecht, 7 november 2017.
- KP Goudswaard, Masterclass 'De Toekomst van ons Pensioen', AGH Opleidingsdag, Rijswijk, 22 september 2017.
- KP Goudswaard, Presentatie 'De Toekomst van ons Pensioen', FNV Commissie Pensioen, Utrecht, 6 september 2017.
- KP Goudswaard, Inleiding over 'Naar een nieuw pensioencontract', Netspar Bestuursdiner, Amstelveen, 11 mei 2017.
- KP Goudswaard, Presentatie 'Naar een nieuw pensioencontract', ten behoeve van kabinetsformatie, Den Haag, 18 april 2017.
- ELW Jongen, Presentatie 'Using tax deductions to promote lifelong learning – Real and shifting responses', 73rd IIPF, Tokyo, August 18-20, 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Keuzevrijheid en maatwerk binnen pensioenregelingen', Utrecht, december 2017.
- MG Knoef, Introductie 'Verhoging AOW leeftijd: langer doorwerken voor iedereen?', Amsterdam, november 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Inkomen voor nu en later', Tilburg University, november 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'De beperkte aandacht voor sparen voor later', Dag van het gedrag, Behavioural Insight Netwerk Nederland, Den Haag, november 2017.
- MG Knoef, Masterclass 'Een toereikend pensioen?', Masterclass pensions for financial journalists, Den Haag, november 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Raising pension awareness through letters and social media', Dutch Economist Day, Amsterdam, november 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Raising pension awareness through letters and social media' Netspar Pension Day, Utrecht, november 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Linking LISS and administrative data', ODISSEI workshop Utrecht, oktober 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Retirement Savings Adequacy', Blue Sky Group, Amstelveen, oktober 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Flexible retirement; a story on professors and construction workers', invited session, European Association of Labour Economists, St. Gallen, september 2017.
- MG Knoef, Presentatie 'Pension adequacy', vakbond CNV, Utrecht, april 2017.
- MG Knoef, Presentatie over toekomst pensioenen, Tilburg University election debate, maart 2017.

- PWC Koning, Invited lecture ‘The Effectiveness of Graded Work for Sick-listed Workers’, RWI Essen, 23 november 2017.
- PWC Koning, Presentatie ‘Wat is de prijs van empirisch arbeidsmarktonderzoek?’, Microdatamiddag. CBS, Den Haag, 2 november 2017.
- PWC Koning, Presentatie ‘Targeting Disability Insurance Benefits’, Symposium research program Reform of Social Legislation, Universiteit Leiden, 23 oktober 2017.
- PWC Koning, Presentatie ‘Preventing NEETs during the Great Recession – The Effect of a Mandatory Activation Program for Young Welfare Recipients’, RWI-GIZ conference “What Works? The Effectiveness of Youth Employment Programs”, RWI Berlijn, 29-30 juni 2017.
- O van Vliet, Presentatie ‘Social assistance benefit sanctions and income adequacy across 22 European countries’, Symposium Hervorming van Sociale Regelgeving, Leiden, 23 oktober 2017.
- O van Vliet, Lezing ‘Inkomensongelijkheid: Trends en verklaringen’, Sociëteit De Witte, Den Haag, 9 oktober 2017.
- J Wang, Presentatie ‘Income inequality and fiscal redistribution in 47 LIS-countries, 1967-2014’, Conference on Finance and Economic Growth in the Aftermath of the Crisis, Milan, September 11-13, 2017.
- J Wang, Presentatie ‘Leiden LIS Budget Incidence Fiscal Redistribution Dataset – Update and extension’, 24th International Research Seminar of the Foundation for International Studies on Social Security , Sigtuna, June 5-7, 2017.

3.4.4 Workshops en seminars

2020

- O. van Vliet, Voorzitter van het panel ‘Political Economy’ tijdens Conferentie ‘New Paper Sessions’, Koninklijke Vereniging voor de Staathuishoudkunde, 17 juni 2020, online.
- O. van Vliet, Organisatie (met Fenwick) en voorzitter van het panel ‘Immigration and European Welfare States’ tijdens de 27^e Conferentie van de Council for European Studies, Reykjavik, 22 juni 2020. [geannuleerd vanwege Covid-10].

2019

- P Koopmans, Seminar ‘Retirement savings of the self-employed’, RofSL, 20 september 2019.
- H Vethaak, Seminar ‘Decomposing employment trends of disabled workers’, RofSL, april 2019.
- O Van Vliet, Organisatie/moderator, ‘Good jobs for all – De nieuwe OECD Jobs Strategy (Stefan Thewissen, OESO)’, NGSZ i.s.m. Ministerie SZW, 11 september 2019.

- H Vethaak, Seminar ‘Empirical Evaluation of Broader Job Search Requirements for Unemployed Workers’, Leiden University Work-in-progress seminar series, december, 2019.

2018

- VB Bakker, Presentatie ‘Social investment, institutional complementary and employment: A comparative analysis across 26 OECD countries’, 7 december, RofSL, 2018
- O Van Vliet, Presentatie ‘Globalization and Migration – The Political Economy of Welfare State Reform’. FGGA Research Seminar Series, Den Haag, 22 november 2018.
- O Van Vliet, Presentatie ‘Do larger welfare states have tighter immigration policies? Social protection and immigration restriction in OECD countries’, SOLID Symposium, Leiden, 17 december 2018.
- Jason Beckfield, Harvard University, ‘Unequal Europe: How Regional Integration Reshaped the Welfare State and Reversed the Egalitarian Turn’, 23 mei 2018.
- Stefan Thewissen, Overseas Development Institute London, ‘How has the middle been faring in rich countries?’, 4 mei 2018.
- Anton Hemerijck, European Union Institute, ‘Wellbeing Returns on Social Investment’, 16 april 2018.
- Jochen Kluge, Humboldt University Berlin. ‘What Works? A Meta Analysis of Recent Active Labor Market Program Evaluations’, 14 februari 2018.

2017

- Serena Trucchi, Ca' Foscari University of Venice, ‘Permanent versus transitory income shocks over the business cycle’, 20 december 2017.
- Simon Deakin, University of Cambridge, ‘The Economic Effects of Laws Relating to Employment Protection and Different Forms of Employment: A Longitudinal Study for 117 Countries, 1990-2013’, 17 november 2017.

3.4.5 Databases

Het onderzoeksprogramma *Zelfredzaamheid en sociale bescherming over de levenscyclus* heeft een empirische component. Ten behoeve van de internationale vergelijking van socialezekerheidsstelsels zijn data samengebracht in datasets. De databestanden zijn voor meerdere analyses gebruikt en te gebruiken binnen het programma.

1. *Leiden Budget Incidence Fiscal Redistribution Database on Income Inequality*, samengesteld door Caminada en Wang, presenteert de samenstelling van de inkomensongelijkheid en het herverdelende effect van diverse sociale uitkeringen en belasting- en premieheffing voor 47 LIS landen voor de periode 1967-2014. Een codebook van de variabelen is beschikbaar. Te raadplegen via [link](#).

2. *Leiden Budget Incidence Fiscal Redistribution Database on Relative Income Poverty*, samengesteld door Caminada en Wang, presenteert de samenstelling van de relatieve inkomensarmoede en het armoedeverminderende effect van diverse sociale uitkeringen en belasting- en premieheffing voor 49 LIS landen voor de periode 1967-2016. Een codebook van de variabelen is beschikbaar. Te raadplegen via [link](#).
3. *Unemployment Replacement Rate Data Set*, samengesteld door Van Vliet, Caminada en Bakker, zal gegevens verschaffen van de werkloosheidsuitkeringen in 34 landen voor de periode 1970-heden. De dataset omvat alle EU lidstaten en diverse niet-EU landen. Een codebook van variabelen komt beschikbaar via [link](#).

3.4.6 Overig

Jim Been, bestuurslid Nederlands Instituut voor Sociale Zekerheid; lid Netspar Partner Research Council; Best Publication Award 2019 Hervorming Sociale Regelgeving.

Koen Caminada, Board of Governors of the Foundation of International Studies on Social Security; Academic partner Centraal Planbureau; lid begeleidingscommissie onderzoek ‘Het prikkelende idee van een flexibele AOW-leeftijd onder de loop’ (Henkes en Van Vuuren, gefinancierd door Instituut Gak).

Kees Goudswaard, voorzitter SER-Commissie Toekomst Pensioenstelsel (tot eind 2018); voorzitter Onderwijsraad van Capabel/Progresz, Hogeschool voor Sociale Zekerheid (tot 2019); lid Taskforce Montae Pensioen als Expert Adviser (tot 2019); lid Raad van Advies Stichting PensioenLab; extern adviseur onderzoek Ministerie SZW; lid Stichtingsraad Netspar (tot 1 september 2020), lid Netspar Editorial Board (tot 1 september 2020)

Egbert Jongen, Programmaleider Arbeid bij het Centraal Planbureau

Marika Knoef, algemeen directeur Netspar; kroonlid SER, lid Commissie Parameters (pensioenen); lid scientific committee European Association of Labour Economists conference 2019; adviseur project ‘Bestedingseffect kindregelingen’, Ministerie van SZW (2018); World Cultural Council special recognition award: distinction for leading scientists (2017); lid klankbordgroep klantmonitor evaluatie Participatiewet, Ministerie van SZW (2017); bestuurslid Nederlands instituut voor Sociale Zekerheid (2008-2018)

Pierre Koning, voorzitter wetenschappelijk klankbord UWV-onderzoek ‘Evaluatie WGA-pilots’; lid commissie ‘Vakkundig aan het Werk’ van ZonMW; lid Wetenschappelijke Adviesraad onderzoek ‘Werkverkenner UWV’; lid Adviesraad Werk, Participatie en Inkomen gemeente Amsterdam; lid klankbordgroep ‘Van Netwerk naar Werk?’; lid klankbordgroep ‘WW-hervormingen’.

Olaf van Vliet, bestuurslid Nederlands Genootschap Sociale Zekerheid; bestuurslid Leiden-Delft-Erasmus Center on the Governance of Migration and Diversity; projectleider onderzoeksproject ‘Flexibilisering, globalisering en technologische vooruitgang: gevolgen voor arbeidsmarkt en sociale zekerheid’; programmaleider onderzoeksprogramma ‘Citizenship, Migration and Global Transformations’; voorzitter

van de wetenschappelijke commissie van conferentie ‘New Paper Sessions’, Koninklijke Vereniging van Staathuishoudkunde; extern consultant Andersson Elffers Felix, internationaal vergelijkend onderzoek naar personeelstekort in het sociaal domein; extern consultant Berenschot, onderzoek naar financiële en bestuurlijke autonomie van gemeenten in het sociaal domein; expert in de Themagroep Solidaire en activerende inkomensverzekeringen van de Stichting Platform de Toekomst van Arbeid; expert t.b.v. Wetboek van Werk 2025; lid redactie Tijdschrift voor Arbeidsrecht in Context;

Tenslotte vermelden we dat onderzoeksresultaten ook verspreid worden door middel van intern en extern onderwijs. Intern gaat het om de vakken Sociale Zekerheid en Hervorming Sociale Regelgeving (leerstoel Goudswaard), Openbare Financiën en Economie van de Publieke Sector (Caminada en Goudswaard), Sociaaleconomisch Beleid: Theorie en Instituties (Van Vliet en Bakker), Sociaaleconomisch Beleid: Empirische Analyse (Van Vliet, Been en Bakker), Welfare State Economics (Knoef en Koning), Political Economy (Van Vliet), en BA en MA-scripties (Goudswaard, Been, Knoef, Koning, Van Vliet). Extern gaat het om executive onderwijs, waaronder gastcolleges voor beleidsambtenaren (Caminada en Koning) en voor pensioenprofessionals (Knoef, Goudswaard en Van Vliet) en Masterclasses voor journalisten (Caminada, Goudswaard en Knoef).

3.5 Samenvatting en zelfevaluatie

Het programma wijkt weinig af van de gemaakte beloften en loopt goed op schema. De accenten op en de timing van de deelprojecten verschilt enigszins. Dit heeft onder meer te maken met de verschillende momenten waarop de aio's zijn aangesteld en de inrichting van de promotietrajecten. Er is een flinke output en we zijn actief in de verspreiding en valorisatie van het onderzoek in nauwe samenwerking met een groot aantal sociale partners. Het programma heeft een duidelijk grotere omvang dan het door Instituut Gak gefinancierde deel, doordat in het kader van de *matching* diverse uit de eerste geldstroom gefinancierde medewerkers ook actief zijn binnen het thema zelfredzaamheid en sociale bescherming. Verder zijn er raakvlakken met onderzoek dat in het kader van Netspar plaatsvindt.

4. Financieel overzicht 2020

4.1 Begroting en Bestedingen 2020

Tabel 4.1 Begroting en Bestedingen 2020

	Begroting 2020			Bestedingen 2020 ¹			Saldo 2020
	Prijs in 2020 ²	Aantal (fte) ³	Totaal lasten	Prijs in 2020	Aantal (fte)	Totaal lasten	
<i>Personeel</i>							
Vincent Bakker (Aio)	€ 51.664	1,00	€ 51.664	€ 53.100	1,00	53.100	-€ 1.436
Heike Vethaak (Aio)	€ 49.264	1,00	€ 49.264	€ 52.017	1,00	52.017	-€ 2.753
Pim Koopmans (Aio)	€ 46.864	1,00	€ 46.864	€ 45.908	1,00	45.908	€ 956
Jim Been (postdoc)	€ 74.199	0,50	€ 37.099	€ 84.292	0,50	42.146	-€ 5.047
Ondersteuning: Gelauff,	€ 55.798	0,21	€ 11.747	€ 47.767	0,21	10.031	€ 1.716
Totaal lasten personeel		3,71	€ 196.638		3,71	€ 203.202	-€ 6.564
<i>Materieel</i>			<i>Totaal lasten</i>			<i>Totaal lasten</i>	<i>Saldo 2020</i>
Opleidingskosten Aio's (betreft cursussen incl BKO)			€ 4.375			€ 2.306	€ 2.069
Reiskosten en congres			€ 6.000			€ 882	€ 5.118
Datakosten			€ 9.495			€ 16.40	-€ 6.905
Overig			€ 5.000			€ 2.524	€ 2.476
Totaal lasten materieel			€ 24.870			€ 22.736	€ 2.758
Totaal personeel en materieel			€ 221.508			€ 225.314	-€ 3.806

4.2 Toelichting op het verschil tussen begroting en bestedingen

- Het format van het Onderzoeksvoorstel 2017-2022 schreef voor om salarisbedragen conform de door NWO gehanteerde normen inclusief opleidingskosten voor aio's en de reiskosten voor de onderzoekers te presenteren. De format van de Verantwoording vraagt om salariskosten los van materiële lasten te presenteren. Na overleg met Rik Imhof (14 september 2019) is besloten dat in de verantwoordingen de begrote bedragen zijn teruggerekend naar zowel salariscomponenten als materiële lasten. Voor het totaal van de begroting maakt dat geen verschil.
- In het Werkplan 2020 werden de aanstellingen van Been (0,5 fte postdoc), Bakker (1,0 fte aio), Vethaak (1,0 fte aio) en Koopmans (1,0 fte aio) al vermeld. De ondersteuning

¹ Indien de hoogte van de kosten voor 2020 nog niet geheel inzichtelijk is, geef dit dan voor de betreffende post(en) aan met een toelichting eronder.

² Bruto salarislust bij fulltime dienstverband.

³ In FTE. Het betreft een periode van 12 maanden .

voor 8 uur per week (0,21 fte op jaarbasis) was voorzien en is in de loop van het jaar personeel ingevuld volgens planning (secretaresse en student-assistent).

- Per saldo is sprake van een overschrijding van dit deel van de begroting als gevolg van de CAO-loonstijging van 3% stijging en een eenmalige uitkering van 750 euro die in 2020 is doorgevoerd.
- De materiële lasten lijken €2.758 lager uit te komen dan begroot. Bij alle posten zijn de kosten nog enigszins onzeker, omdat de periode september – december 2020 is geschat. Duidelijk is inmiddels wel dat door Covid-19 niet alle geplande aio-cursussen konden doorgaan of door goedkopere (soms gratis) online-varianten zijn vervangen. Hetzelfde geldt voor voorgenomen congresreizen die niet konden doorgaan. Bij de reguliere datakosten is er geen reden om aan te nemen dat de realisatie fors zal afwijken van de begroting. De met het CBS afgesproken kosten voor gebruik en controle van de data lopen precies in de pas. Wel was in 2020 sprake van een specifiek en éénmalig effect bij de datakosten van € 10.000 vanwege CentERdata. Deze eenmalige datakosten waren niet voorzien voor 2020 (dus overschrijding jaartranche), maar passen wel binnen de totale begroting 2017-2023.
- Alle hiervoor gespecificeerde uitgaven ten laste van het project zijn gebaseerd op de werkelijke salarislasten en materiële lasten voor de periode januari tot en met augustus 2020. Voor de resterende maanden zijn de bedragen zo goed mogelijk geschat.
- Samegenomen schatten wij nu in dat sprake is van een overschrijding van de jaartranche van € 3.806. Wij zullen hiermee rekening houden bij het verzoek van de subsidietranche 2021 = (begroting 2021 plus saldo 2020).

4.3 Totalen

Tabel 4.2 Begroting en Bestedingen aug 2020: Totalen

	<i>Begroting 2020⁴</i>	<i>Bestedingen 2020</i>	<i>Saldo 2020</i>
Personele lasten	€ 196.638	€ 203.202	-€ 6.564
Materiële lasten	€ 24.870	€ 22.112	€ 2.758
Totaal	€ 221.508	€ 225.314	-€ 3.806

⁴ Het format vraagt om de bedragen te gebruiken zoals vermeld in het Werkplan. Echter, het format van het Onderzoeksvoorstel 2017-2022 schreef voor om salarisbedragen conform de door NWO gehanteerde normen inclusief opleidingskosten voor aio's en de reiskosten voor de onderzoekers te presenteren. De format van de Verantwoording vraagt nu om salariskosten los van materiële lasten te presenteren. Na overleg met Rik Imhof (14 september 2019) is besloten dat in de Verantwoordingen de begrote bedragen zijn teruggerekend naar zowel salariscomponenten als materiële lasten. Voor het totaal van de begroting maakt dat geen verschil.

Werkplan 2021

5. Planning voor komend jaar

5.1 Voorgenomen onderzoekwerkzaamheden

Deelproject 1a

In samenwerking met Suari-Andreu en Alessie zullen Been en Knoef hun paper naar de gevolgen van economische schokken op consumptie en spaargedrag van Nederlandse huishoudens indienen bij een internationaal *refereed* tijdschrift. Dit onderzoek analyseert de kwetsbaarheid van Nederlandse huishoudens voor met name werkloosheid. Wij zullen in 2020 onze eerste resultaten presenteren.

Deelproject 1b

Het internationaal vergelijkende onderzoek naar het effect van sociale zekerheid op armoede en inkomensongelijkheid is grotendeels afgerond. Er worden nog enkele publicaties verwacht.

Tenslotte zal in dit deelproject verder worden gewerkt aan het onderzoek over de inkomensverdeling en de herverdelende werking van sociale zekerheid in Nederland, mede in het kader van het samenwerkingsverband van het onderzoeksteam met het Centraal Bureau voor de Statistiek. Het uiteindelijke doel is te kunnen beschikken over een consistente reeks van inkomensgegevens vanaf 1977. Gezien het maatschappelijk debat over de vraag of de inkomensongelijkheid op de langere termijn nu wel of niet toegenomen, is er maar één manier om dat goed vast te stellen en dat is met een consistente cijferreeks. De onderzoeksresultaten zullen, in samenwerking met het CBS, worden samengebracht in een aantal publicaties, mede ook voor een breed publiek.

Deelproject 2a

Dit onderzoek is grotendeels afgerond. Een paper is verstuurd naar de *Journal of Human Resources*, waar het ter beoordeling ligt; waarschijnlijk zal in 2020 en 2021 enige tijd voor revisie nodig zijn.

Deelproject 2b

Vethaak is onder begeleiding van Koning medio 2020 gestart met het onderzoek naar schulden en zelfredzaamheid in de bijstand. In eerste instantie bestonden deze werkzaamheden uit contacten leggen met sociale diensten en enkele grote steden om de mogelijkheden voor het onderzoek te inventariseren. De levering van benodigde gegevens door de gemeente is voorzien in het najaar van 2020 en doorloop van het onderzoek zal tot medio 2021 zijn.

Deelproject 2c

Twee onderzoeken in dit deelproject zullen in 2021 afgerond worden. In het eerste onderzoek analyseren we het effect van de ‘Wet Investeren in Jongeren’ op de criminaliteit van jongeren. Op deze manier krijgen we inzicht in de mechanismen achter crimineel gedrag. Door criminaliteit doordeweeks en in het weekend te vergelijken komen we er achter in hoeverre de beschikbare tijd van mensen criminaliteit beïnvloedt, of dat de Wet Investeren in Jongeren bijvoorbeeld zorgt voor grotere *opportunity costs* (wanneer menselijk kapitaal groeit wordt criminaliteit minder aantrekkelijk). Dit onderzoek zal opgestuurd worden naar een internationaal tijdschrift.

In het tweede onderzoek gebruiken we uitbetalingsdata van bijstandsuitkeringen. We onderzoeken of criminaliteit toeneemt in de loop van de uitbetalingsmaand. In 2021 zal dit onderzoek gepresenteerd worden op internationale congressen en aangeboden worden aan internationale refereed tijdschriften.

Deelproject 2d

Het voornemen is om de paper betreffende het *added-worker effect* in 2020/2021 te publiceren in een internationaal tijdschrift. Daarmee zou dit deelproject kunnen worden afgerond.

Deelproject 3a

We gaan het onderzoek over default pensioenkeuzes verder uitwerken en beschrijven. Daarbij maken we een koppeling met administratieve data van het CBS over pensioenopbouw, spaartegoeden en de eigen woning. Tevens zullen we een koppeling maken met de data uit januari 2008 en december 2014 om ontwikkelingen over tijd te analyseren. De data zullen ook als input gebruikt worden voor het model zoals beschreven in deelproject 3b.

In 2020 zal de data beschikbaar komen van de uitgezette Vignetten-studie onder zelfstandig ondernemers zonder personeel. We onderzoeken of en in hoeverre pensioenopbouw onder zelfstandigen verhoogd kan worden door meer flexibiliteit in pensioenproducten en meer eenvoud in de fiscaliteit rondom pensioenopbouw. Zelfstandigen zouden dan beter verzekerd zijn voor het langlevensrisico. De data zullen in 2020/2021 geanalyseerd worden en tot een Working Paper leiden.

Deelproject 3b

We gaan verder met het onderzoek dat opgestart is (zoals hierboven in de Verantwoording beschreven) en zullen naar verwachting de eerste resultaten opschrijven en presenteren voor ons basismodel. Het streven is om nog in 2020 de eerste resultaten te presenteren voor de pensioensector om zodoende feedback uit het veld te ontvangen. Het model zal verder uitgewerkt worden aan de hand van mogelijke schokken over de levenscyclus, zoals inkomensschokken. Dit maakt het toekomstig model stochastisch in plaats van

deterministisch en moet een beter beeld geven van het optimale spaargedrag en de mate waarin Nederlandse huishoudens hiervan afwijken.

Deelproject 3c

Met de papers van Been en Goudswaard en Been, Suari-Andreu, Knoef, Alessie krijgen we een goed beeld van het belang van huishoudproductie om verschillende inkomensschokken op te vangen in Nederland. Om aansluiting te zoeken met deelproject 2a zal er een start gemaakt worden met het analyseren van een nieuwe inkomensschok, namelijk door ziekte. Been, Knoef en Vethaak zijn bij dit project betrokken.

Deelproject 4

Op basis van de geconstrueerde dataset gaan we in 2020-2021 verder onderzoek doen naar de ontwikkelingen in werkloosheidsuitkeringen voor een groot aantal landen en jaren. De onderzoeksresultaten zullen worden beschreven in twee papers. Het eerste paper zal bestaan uit een beschrijvende analyse van de trends in verschillende landen. Deze trendanalyses zullen nieuwe inzichten opleveren, omdat 2010 het meest recente datajaar is in de thans beschikbare datasets. Aan de hand van de nieuwe dataset kunnen we inzicht bieden in de ontwikkelingen voor, tijdens en na de crisis. In het tweede paper zullen we de determinanten van de ontwikkelingen in de werkloosheidsuitkeringen onderzoeken, waarbij we onder andere zullen ingaan op economische en institutionele factoren. De papers zullen worden aangeboden aan een internationaal tijdschrift. Ook zullen de onderzoeksresultaten worden gepresenteerd in Nederlandstalige artikelen die zullen worden aangeboden aan Nederlandstalige, beleidsgerichte tijdschriften.

Been, Bakker en Van Vliet zullen een internationaal vergelijkende studie doen naar het effect van werkloosheid op consumptiedalingen. Vernieuwend aan deze studie is dat deze relatie nog weinig in internationaal vergelijkend perspectief is onderzocht, terwijl de verschillen in institutionele context tussen landen interessante inzichten kunnen opleveren. In deze studie zullen we 36 landen voor de periode 2000-2013 onderzoeken. Hiervoor zullen we gebruikmaken van publiekelijk toegankelijke OESO-data. Voorts is het aardig om er op te wijzen dat deze studie de verbanden tussen de verschillende deelprojecten expliciet zichtbaar maakt (in dit geval tussen deelproject 3c en deelproject 4).

5.2 Voorgenomen activiteiten m.b.t. disseminatie en valorisatie

Ook in 2021 zullen we onze onderzoeksresultaten bij een breed publiek (online) onder de aandacht brengen, door middel van toegankelijke Nederlandstalige publicaties en voordrachten over de onderzoeksresultaten. Er zullen ook (online) presentaties worden gegeven voor maatschappelijke partijen, zoals bijvoorbeeld de pensioensector. Verder zullen, evenals in 2020, diverse onderzoekseminars (online) worden georganiseerd. Alle output van het onderzoek is overzichtelijk te raadplegen via de speciale website van het onderzoeksprogramma; [link](#).

6. Begroting 2021

6.1 Begroting 2021

Tabel 6.1 Begroting 2021: Specificatie van de lasten

<i>Personeel</i>	<i>Begroting 2021</i>		
	<i>Prijs in 2021</i>	<i>Aantal (fte)</i>	<i>Totaal lasten</i>
Vincent Bakker (Aio), 1,0 fte t/m juli 2021	€ 54.542	0,58	€ 31.816
Heike Vethaak (Aio), 1,0 fte	€ 53.437	1,00	€ 53.437
Pim Koopmans (Aio), 1,0 fte	€ 50.713	1,00	€ 50.713
Jim Been (postdoc), 0,5 fte	€ 89.158	0,50	€ 44.579
Ondersteuning: Gelauff, 0,21 fte t/m juni 2021	€ 49.152	0,11	€ 5.161
<i>Totaal lasten personeel</i>		<i>3,19</i>	<i>€ 185.742</i>
<i>Materieel</i>	<i>Totaal lasten</i>		
Opleidingskosten Aio's			€ 500
Reiskosten en congressen			€ 5.500
Datakosten (louter variabel deel)			€ 10.084
Overig			€ 5.000
<i>Totaal lasten materieel</i>			<i>€ 21.084</i>
<i>Totaal personeel en materieel</i>			<i>€ 206.826</i>

Toelichting:

De aanstellingen van Been (0,5 fte postdoc), Bakker (1,0 fte Aio), Vethaak (1,0 fte aio), Koopmans (1,0 fte aio) en Gelauff (ondersteuning voor 8 uren per week) worden gecontinueerd. Het team is op volle sterkte. De aanstellingen van Bakker (1 aug 2021) en Gelauff (1 juli 2021) lopen af. Voor de begroting is de CAO-loonstijging van 2020 (3% en een éénmalige uitkering van 750 euro) doorgetrokken. Daarnaast is geïndexeerd met 2% en zijn anciënniteitsstijgingen in 2021 meegenomen.

Voor het jaar 2021 verwachten wij nauwelijks opleidingskosten voor aio's, aangezien zij hun opleidingsplannen nagenoeg hebben afgerond, Voor congresreizen is daarentegen iets meer begroot, deels als inhaaleffect van de afgelaste congressen in 2020. Vanzelfsprekend zorgt Covid19 hier voor onzekerheid: onduidelijk is of reizen in 2021 mogelijk en verstandig is. Verder gaan we ervan uit dat de met het CBS afgesproken kosten voor gebruik en controle van de data wederom in de pas lopen met onze planning voor 2017-2023.

In het overzicht zijn *geen* namen opgenomen van onderzoekers die moeten worden gezien als *matching*, omdat daar geen kosten uit voortvloeien die drukken op dit door Instituut Gak gefinancierde project. Niettemin verrichten diverse medewerkers van de Afdeling Economie onderzoek op het terrein van *Zelfredzaamheid en sociale zekerheid over de*

levenscyclus, te weten Kees Goudswaard (hgl), Koen Caminada (hgl), Marike Knoef (hgl), Pierre Koning (uhd/hgl), Olaf van Vliet (hgl) en Egbert Jongen (uhd).

6.2 Cumulatief overzicht voorschotten 2017-2020

Tabel 6.2 Cumulatief financieel

	<i>Ontvangen</i>	<i>Beschikbaar</i>
Toegekende subsidie (totaalbedrag)		€ 935.446
Toegekende tranches		
ontvangen in:		
2017-2018	€ 213.842	
2019	€ 158.659	
2020	€ 185.854	
Totaal ontvangen (tot nu toe)	€ 558.355	€ 558.355
Subsidierestant (op dit moment) ⁵		€ 377.091
Begroting 2021	€ 206.826	
Saldo 2020	-€ 3.806	
Subsidieverzoek 2021 ⁶		€ 210.632
Beschikbaar na toekenning subsidieverzoek 2021 ⁷		€ 166.459

⁵ Subsidierestant = (toegekende subsidie - totaal ontvangen tot nu toe).

⁶ Subsidieverzoek over 2021 = (begroting 2021 plus tekort over 2020).

⁷ Beschikbaar na toekenning subsidieverzoek 2021 = (toegekende subsidie - totaal ontvangen tot nu toe - subsidieverzoek 2021).